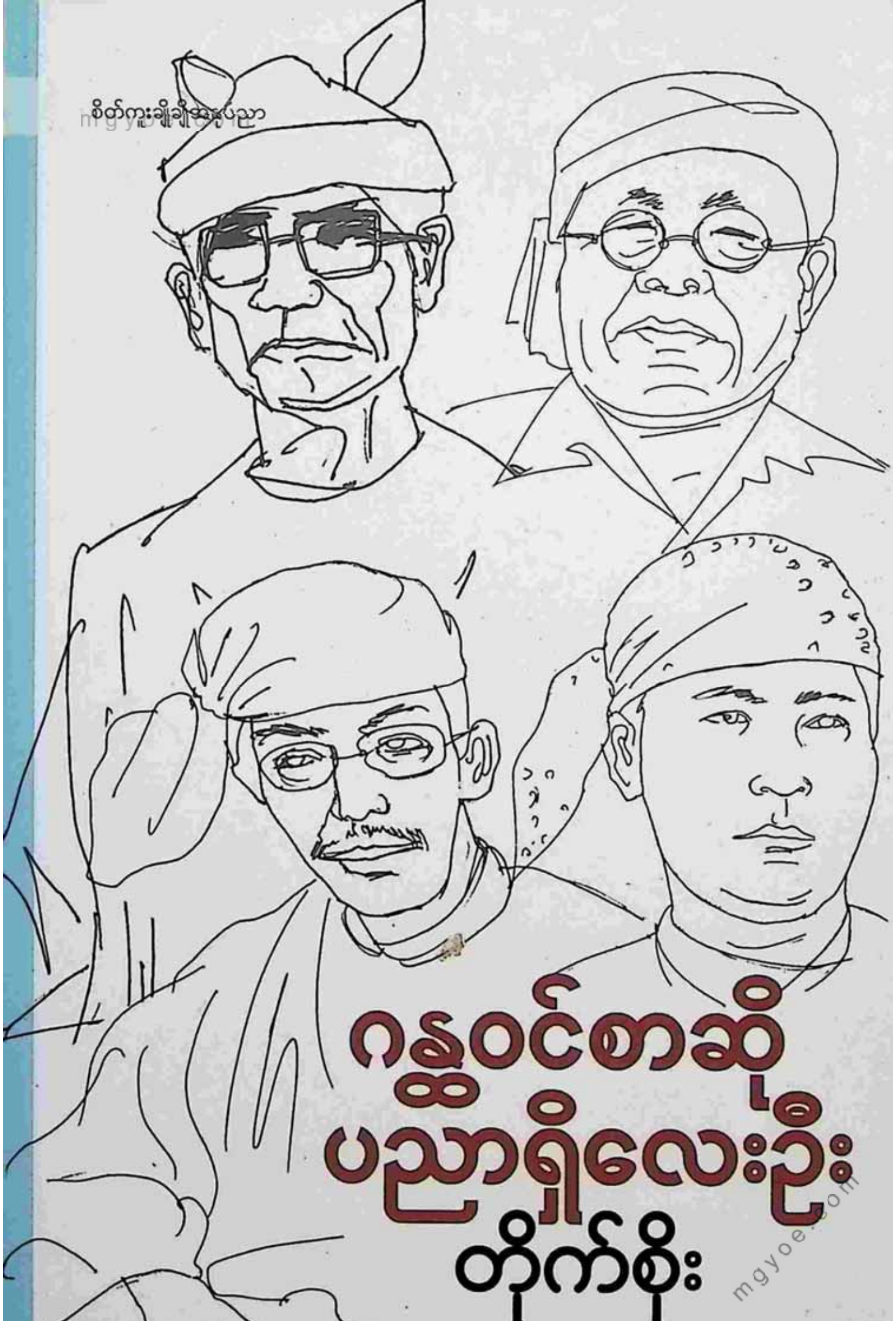

စိတ်ကူးချိုချိုအနုပညာ

ဂန္ထဝင်စာဆို ပညာရှိလေးဦး တိုက်စိုး

တက္ကသိုလ်

mgvoe.com

ဟော်ပီဆရာသိန်း
 ပီ ပိုးနင်း
 ဦးဖိုးကျား
 ဒီးဒုတ်ဦးဘချို - တို့အကြောင်း
 ဆရာတိုက်စိုး၏ ရေးသားချက်များ

ISBN9789997130433

TS7
9 789997 130433
3,500.00 KS

ဂန္ထဝင်စာဆိုပညာရှိလေးဦး တိုက်ရိုက်

မျက်နှာပုံ - မုတ်သုံ

စာမျက်နှာ ၂၈၄ မျက်နှာ၊ ၁၃ စင်တီ x ၂၀.၅ စင်တီ

ထုတ်ဝေသူ - ဦးစန်းဦး၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၈၅၊ ၁၆၄လမ်း၊ တာမွေ၊ ရန်ကင်း

ပုံနှိပ်သူ - ဒေါ်ဝင်းမာ၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၁၇၉၊ မစိုးရိမ်လမ်း၊ ရန်ကင်း

၂၀၂၀၊ ဇေလီဝီလီ၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊ အုပ်ရေ ၅၀၀

၂၀၀၃ QUALITY စာပေဇာတိအကြိမ်၊ (၂၀၁၅ - တတိယအကြိမ်၊ စိတ်ကူးချိုချို)

ရောင်းစျေး ၃၅၀၀ ကျပ်

*email: skccph@gmail.com ; P.O.Box: 705
www.facebook.com/SKCCMyanmarbook
www.skccmyanmarbook.com*

စိတ်ကူးချိုချိုစာအုပ်

ဂန္ထဝင်စာဆို
ပညာရှိလေးဦး
တိုက်စိုး

ဝေဖန်ရေးအဖွဲ့၊ ၂၀၂၀

mgyc.com

mgyc.com

မာတိကာ

---

* မော်ပိဆရာသိန်း	၁
* ပီမိုးနင်း	၅၉
* ဦးဖိုးကျား	၁၆၉
* ဒီးဒုတ်ဦးဘချို	၂၅၃

မော်ဝိဆရာသိန်း

မော်ပီဆရာသိန်း

တိုရင်ဖိုးသိန်း

၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် (ဒုတိယ မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်စစ်ပွဲကို အကြောင်းပြု၍) မြန်မာနိုင်ငံသည် မြန်မာဘုရင်အုပ်စိုးနေသေးသော အထက်မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အင်္ဂလိပ်ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး အုပ်စိုးစပြုသော ဗြိတိသျှ(အောက်) မြန်မာ နိုင်ငံဟူ၍ နှစ်ပိုင်းကွဲခဲ့လေသည်။

ထိုအခါကာလတွင် ဗြိတိသျှ(အောက်)မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ဟံသာဝတီ စီရင်စုအပိုင်(မော်ပီမြို့အနီးရှိ)မင်းရွာ၌ ဦးရွှေကြူနှင့် ဒေါ်ငွေအမည်ရှိ ဆင်းရဲသား အိမ်ထောင်တစ်ခု ရှိခဲ့လေသည်။ ထိုအိမ်ထောင်မှ ဖိုးငြိမ်း၊ ဖိုးသိန်း၊ ပန်းဦး၊ မအုန်းပွင့်ဟူ၍ သားသုံးယောက်၊ သမီးတစ်ယောက် မွေးဖွား လာခဲ့လေသည်။

ဦးရွှေကြူတို့မှာ ကျေးရွာသားအများနည်းတူ အညတရတောင်သူ လယ်သမားများဖြစ်ကြသည်။ သူများလယ်တွင် သူရင်းငှားလုပ်ကြသူများ သာဖြစ်ကြသည်။ သူတို့မှာ သားသမီးတွေကို ရပ်ရွာရှိ ဘုန်းကြီးကျောင်း သို့ မှန်မှန်ပို့ဖို့ပင် မလွယ်။

ဖြစ်တတ်သည်မှာ ဘုန်းကြီးကျောင်းကလည်း ရွာတိုင်းတွင် ရှိချင်မှ

ရှိသည်။ ရှိပြန်ပါလည်း ကိုယ့်သားသမီးကို စာပေါက်ပေါက်ရောက်ရောက် တတ်အောင် နှစ်ချင်းဆက်၍ ကျောင်းထားနိုင်ခဲ့သည်။ ယေဘုယျဆိုရပါမူ သားသမီးကို တစ်နေ့တစ်မိုးလောက်သာ ကျောင်းထားပြီးနောက် အိမ်မှု ကိစ္စတွင် ခိုင်းစေကြသည်သာများလေသည်။

ဤတွင် ဖိုးသိန်းမှာ ဤစာအုပ်ငယ်နှင့် သက်ဆိုင်သဖြင့် သူ့အကြောင်း ကို အဓိက ဖော်ပြဖို့လိုပေလိမ့်မည်။ သူသည် ခရစ် ၁၈၆၂ ခုနှစ်(မြန်မာ ၁၂၂၃ ခုနှစ် နှောင်းတန်ခူးလဆန်း ၂ ရက် တနင်္လာနေ့)တွင် ဖွားမြင်လေ သည်။ သို့သော် သူ့အရွယ်မရောက်မီ ကိုးနှစ်၊ ၁၀ နှစ်သားလောက်ကပင် သူ့အစ်ကို ဖိုးငြိမ်းနှင့်အတူ အဖေဖြစ်သူ ဦးရွှေကြူ၏ လုပ်ငန်းတွင် တစိုး တစ်ပါလာရလေသည်။

ဖိုးသိန်းသည် အနီးအနားက ပေါက်တောရွာနေ ကရင်ကိုသာဖြူအိမ်၊ ထိုနောက် ကိုရွှေလန်းအိမ်များတွင် မိုးအကုန်မှ ဆောင်းအထိ ကျွဲကျောင်း၊ ထမင်းပို့ ကူလီလုပ်ရလေသည်။ မင်းရွာနေ လှေသူကြီး ဒေါ်ပို့အိမ်နှင့် ကိုရွှေမိတ်၊ မသူတို့အိမ်များတွင် နွားကျောင်း၊ ဆီဆုံလှည့်လုပ်ရလေသည်။ ရံဖန်ရံခါ စပါးကြိတ်၊ မောင်းထောင်း၊ ဆန်ဖွပ်စသည်ဖြင့် အဖေကိုကူ၍ လုပ်ရသည့်အခါလည်းရှိလေသည်။ ရံဖန်ရံခါလည်း အမေဈေးရောင်း သွားသည့်အခါ အဖော်လိုက်တန် လိုက်ရသေးသည်။

သို့သော် သူတို့အဖေက ဖိုးငြိမ်း၊ ဖိုးသိန်းတို့၏ပညာရေးကို အမှတ် တမဲ့မထားခဲ့ပါ။ ဖိုးသိန်းထက် ငါးနှစ်ကြီးသော ဖိုးငြိမ်းကိုလည်း ဆရာ ထံအပ်ပြုသင်ကြားပေးခဲ့လေသည်။ ဖိုးသိန်းအတွက်လည်း အစီအစဉ်တစ် မျိုးလုပ်ပေးခဲ့လေသည်။

အမှန်စင်စစ် ရွာတွင် ဘုန်းကြီးကျောင်း ကောင်းကောင်းမရှိ။ ထို ကြောင့် ဖိုးသိန်းကို ကိုရွှေမိတ်တို့အိမ်တွင် နွားကျောင်းဖို့ထားရင်း စာသင် ခိုင်းရလေသည်။ ကိုရွှေမိတ်က သင်ပေးသဖြင့် သူ့မှာ သင်ပုန်းကြီးကုန်ခဲ့ သည်။

ထို့နောက်အဖေလုပ်သူက ရွာထဲက ဦးဝိုက်ထံထင်ရဲ့၊ စာတစ်မိုးတွင်း တက်ခိုင်းပြန်သည်။ ဦးဝိုက်က သူ့ကို မင်္ဂလာသုတ်၊ အပြင်အောင်ခြင်း အတွင်းအောင်ခြင်း၊ ရတနာရွှေချိုင့်စသော ဘာသာရေးသင်ရိုးစာတွေကို

ချပေးလေသည်။ တစ်ဖန် အဖေ လုပ်သူက မင်းရွာနှင့်ခရီးတစ်မိုင်ကွာရှိ နတ်ရဲကွင်းရွာကျောင်းဘုန်းကြီးကိုပင့်၍ ဖိုးသိန်းအား ရှင်ပြုပေးလေသည်။ ကိုရင်အဖြစ် ခုနစ်ရက်နေခဲ့ရပါ၏။

ကိုရင်အဖြစ် တစ်မိုးတစ်ဝါကြာအောင် ဖိုးသိန်းနေခဲ့ရသည်မှာ မင်းရွာ ကန်ကုန်းဘက်တွင် ကျောင်းသစ်တည်သည့်အခါ ဖြစ်လေသည်။ ဘုန်းကြီး မှာ ဦးဝဏ္ဏဖြစ်လေသည်။ ထိုဘုန်းကြီးနှင့်အတူနေရင်း ပရိတ်ကြီးနှင့် ဇာတ် အဋ္ဌကထာနိဿယများ ကျက်မှတ်ရလေသည်။

တစ်ခုတော့ရှိသည်။ အထက်ကဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ကိုရင်ဖိုးသိန်းမှာ တစ်ရာသီ၊ နှစ်ရာသီဆက်၍ စာလိုက်နိုင်သည်မဟုတ်။ သူတို့အိမ်ထောင် မှာရှားပါးသည်။ သူကပါ ဝိုင်း၍လုပ်ကိုင်ပေးရမည်။ သူကိုယ်တိုင် လွတ်လွတ်ကျွတ်ကျွတ် ဝမ်းကျောင်းနိုင်အောင် ကြိုးစားရမည်။

ကိုရင်ဖိုးသိန်းသည် ဝါအကျွတ်တွင် ရှင်လိင်ပြန်၍ ဝမ်းစာစပါး ရိတ် ပေးရသည်။ ထို့နောက် ဝါသနာကလေး ရှိနေသည်နှင့် ဆိုင်းနောက်ထိုင် ဝါးလက်ခုပ်တီး၊ စည်းတီးလိုက်၍ သင်လေသည်။ မြေဝိုင်းပန်းပင်လှည့် ဇာတ်ထဲတွင် လူပြက်လိုလို လုပ်ရသေးသည်။

သည်လိုနှင့် ဖိုးသိန်း ၁၆ နှစ်သားအရွယ် ရောက်လာခဲ့လေသည်။ ထိုအခါ သူ့အဖို့ တိုးတက်ရေးလမ်းစ ပေါ်လာခဲ့တော့သည်။ ပေါ်လာပုံ ဆိုရဦးမည်။ ထိုအခါ ကာလ အောက်(မြိတိသျှ) မြန်မာနိုင်ငံတွင် အရေး ပိုင်ရုံး၊ နယ်ပိုင်ရုံး၊ မြို့အုပ်ရုံး၊ ရာဇဝတ်ရုံးတွေနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတော်တော် ကလေးကျယ်ပြန့်လာသည်။ (စူးအက်တူးမြောင်းဖွင့်ပြီးနောက်) စပါးဈေး ကလည်း တင်းတစ်ရာ ၅၀°ဈေးမှ ၇၀°၊ ၈၀°ဈေးအထိ တက်လာရာ လူသူများသည် လယ်လုပ်ခွင့်ပတ္တာတို့ ဂရန်တို့လျှောက်လာသည်။

သို့ဖြင့် အစိုးရက ကြေးတိုင်စိုက်၍ မြေအမျိုးအစားသတ်မှတ်ရေး၊ အခွန်ခန့်ခွဲရေး စသည့် လုပ်ငန်းတွေကို ပိုမိုလုပ်ခဲ့သည်။ ထိုလုပ်ငန်းတွေ လုပ်လာသည်နှင့်အမျှ မြေတိုင်းစာရေး၊ လျှောက်လွှာစာရေး၊ စာရင်းစစ် စာရေး၊ မြို့အုပ်စာရေးစသည့် အောက်တန်းလခစား အလုပ်များလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

ဖိုးသိန်း၏အစ်ကို ဖိုးငြိမ်းမှာလည်း ပညာခံလေး အနည်းငယ်မျှဖြင့်

သံလျင်နေ ဦးလေးတော်တစ်ဦးကိုအကြောင်းပြု၍ သံလျင်- ကျောက်တန်း
 ဘက်တွင် မြို့အုပ်စာရေးဖြစ်နေသည်။ ထိုအခါ ဦးရွှေကြူတို့မှာလည်း
 သားအကြီးအလုပ်လက်ကိုင်ရှိနေသဖြင့် ဝမ်းရေးချောင်ချိလာလေမည်လား
 မဆိုနိုင်။ ဘယ်လိုပဲဖြစ်စေ ဖိုးသိန်းသည် ဦးလေးနှင့် အစ်ကိုဖိုးငြိမ်းက
 ခေါ်သဖြင့် သံလျင်သို့ရောက်သွားလေသည်။ သူတို့က သူ့ကိုညောင်ဝိုင်း
 ကျောင်း(သိမ်ကျောင်း)ဘုန်းကြီး ဦးနန္ဒမာလာထံ အပ်ပေးလေသည်။

နေရာကျလှပေ၏။ ထိုကျောင်းတွင် ပေထုပ်တွေ၊ ပုရပိုက်ဆူရေတွေက
 စာတိုက်နှင့်အပြည့်ချည်းပင်။ ဖိုးသိန်းမှာ လောကနီတိနိဿယနှင့် ဟိတော
 ပဒေသလို ဆုံးမစာခြောက်ခြောက်သွေ့သွေ့တွေကို ဖတ်ရသည်သာမဟုတ်
 သေး။ မြန်မာကဗျာလင်္ကာတွေနှင့် တဖြည်းဖြည်း တွေ့ထိစပြုလေပြီ။
 ဆုံးမစာနီတိကို ကာရန်ထပ်ထားသော ကန်တော်မင်းကျောင်း မေတ္တာစာ
 မျိုးကို သူတွေ့လာရသည်။ ခေတ်သရော်စရာ ကြည်နူးစရာတွေကို နဘော
 ချိတ်ထားသော ဦးပုညမေတ္တာစာမျိုးကို သူတွေ့လာရသည်။ ထို့ပြင် ဦးပုည
 ပင်ရေးသော ယုန်မင်းဝတ္ထုတရားစာ၊ သီဝိမင်းကြီး ဝတ္ထုတရားစာ၊ ဆဒ္ဒန်
 ဆင်မင်းဝတ္ထုတရားစာ စသည်များကို သာယာနာပျော်ဖွယ် ဖတ်လာရပြန်
 သည်။

ကိုရင်ဖိုးသိန်းသည် ဦးပုညတရားစာတွေကို နှစ်သက်လာသဖြင့်
 အလွတ်ကျက်လေသည်။ ထို့နောက် သီတင်းနေ့များတွင် လူသူပရိသတ်
 ရှေ့၌ သံနေသံထားဖြင့် တရားဟောကြည့်ရာ နာမည်ရလေသည်။ သို့ဖြင့်
 ဗိုလ်ချုပ်ရွာ၊ သဲဖြူစမ်းရွာ၊ ပျဉ်ထောင်ကျောင်းရွာမှအစ ကျိုက်ခေါက်ဘုရား
 ဘက်အထိ အနီးအနားရွာများ၊ ကျောင်းများသို့ ကိုရင်ဖိုးသိန်း တရားဟော
 ကောင်းကြောင်း သတင်းပျံ့နှံ့ခဲ့လေသည်။ ဆရာဘုန်းကြီးအခွင့်ဖြင့် ဟိုရွာ
 သည်ရွာများလိုက်၍ တရားဟောရသည်မှာလည်း သီတင်းနေ့တိုင်းလိုလို
 ပင် ဖြစ်တော့သည်။

က ပါသေးရိုးလား။ တန်ဆောင်မုန်းလ(နီဝင်ဘာလ) ဆွမ်းကြီး
 လောင်း အလှူများတွင် သူဌေးကွင်း၊ ချောင်းစောက်၊ ပက်လက်ရွာတွေ
 ဘက်က ကိုရင်ကိုပင့်၍ တရားနာကြလေသေးသည်။ တရားပွဲအပြီး ပိုး
 သင်္ကန်း၊ ဖဲသင်္ကန်းတွေကိုလည်း လှူလိုက်ကြသေးသည်။ ကိုရင်ဖိုးသိန်း

သည်လည်း တရားလိုက်ဟောနေရသည့်အကြားမှ ဘုန်းကြီးဆန္ဒအရ ဝိရူရပျို့၊ နရစိုးပျို့များ၊ ဓမ္မသတ်များကို တစ်ဆင့်တက်၍ လေ့လာရပြန်သည်။

သို့သော် ကျောင်းတွင် ကိုရင်ဖိုးသိန်း ပညာဆက်လက်သင်ရန် အရှိန်ပျက်ခဲ့ရလေသည်။ အကြောင်းမှာ ကိုရင်ဖိုးသိန်း ဤမျှ ပညာသင်နေခြင်းသည် သူ့ရင်ထဲတွင် မြန်မာစာ၊ မြန်မာမှုကို လိုလားစိတ် စိမ့်ဝင်နေ၍လည်း ဖြစ်သည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြန်မာ့ဦးစီး ဦးကိုင်ဖြစ်သော ဘုရင်စိုးစံနေသေးသည်မှာလည်း ကိုရင်အဖို့ တစ်အင်တစ်အားပေပင်။ အခြေအနေကောင်းလျှင် ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပင် မြန်မာဘုရင့်လက်ထဲသို့ ပြန်ရောက်ချင်ရောက်မည်မဟုတ်လား။

ဘယ်လိုပဲဖြစ်စေ။ အထက်မန္တလေးတွင် သာသနာဒါယကာမင်းရှိသေး၏ဟု အောက်သားတွေက ဂုဏ်ယူနိုင်သေးသည်။ ယခုမူ မင်းတုန်းမင်းလွန်၍ သီပေါမင်းနန်းတက်လာခဲ့ပြီး မင်းသားတွေဖမ်း ထောင်ချနေသည်။ ပြည်ရွာမငြိမ်မသက်ရှိနေသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ဆက်ဆံရေးကလည်း မကောင်း။ မန္တလေး နန်းတော်သည် ယိမ်းယိုင်နေလေပြီ။

ကိုရင်ဖိုးသိန်းသည် သံလျင်မှ မန္တလေးတက်၍ စာလိုက်မည်ဟု စိတ်ကူးထားခဲ့လေသည်။ မန္တလေးရှိ ဘကြီးတော်တစ်ဦးထံသို့ပင် အကြောင်းကြားခဲ့ဖူးသည်။ သို့သော် ထိုဘကြီးထံမှ-

“မန္တလေးကို တက်လာမည့်စိတ်ကို ဖြတ်လိုက်တော့၊ နေရာမကျဘူး။ အင်္ဂလိပ်မင်း အမှုတော်ကိုထမ်းပေတော့”

ဟူသော အကြောင်းကြားစာကို ရလေသည်။ ထိုစာကို ဆရာဘုန်းကြီးအား ကိုရင်ဖိုးသိန်းပြကြည့်သည်။ ဘုန်းကြီးဦးနန္ဒမာလာသည်လည်း

“အင်း ငါလည်း စိတ်ပျက်ပြီ။ သည်ကျောင်းမှာ ငါမနေလို၊ တော်ရာကိုသွားတော့မည်။ မင်းလည်း သင့်သလို အမှုထမ်းပေတော့” ဟု မိန့်ကြားပြီး ကျောင်းမှ ခွာသွားလေသည်။

ကိုရင်ဖိုးသိန်းအတွက် ညွှန်ကြားပေးမည့် ဆရာမရှိတော့၊

*

[၂]

ရုံးစာရေးကလေး မောင်ဖိုးသိန်း

ကိုရင်ဖိုးသိန်း ရှင်လိင်ပြန်ခဲ့ရလေပြီ။ ဝမ်းရေးအတွက် နည်းလမ်းရှာ စပြုလေသည်။ ဝမ်းကျောင်းမည်ဆိုလျှင်လည်း ရုံးပြင်ကနားနှင့် ပတ်သက်ရာ အလုပ်အကိုင်တွေက ကောင်းမည်ဟု ထင်လေသည်။ သူသည် ပတ္တာတိုင်း စာရေးဦးကံကိုသိသည်။ စောစောက ဦးကံနှင့်လိုက်၍ ခဏတစ်ဖြုတ် ပေကြိုးဆွဲခဲ့ဖူးသေးသည်။ ယခုလောလောဆယ်တွင်ကား ဦးကံက သူ့ကိုဟံသာဝတီ အရေးပိုင်အယ်လင့်ထံအပ်ပေး၍ ဘဏ္ဍာစိုး ဖြစ်ခဲ့ရလေသည်။ သူ့မှာ စားရေးသောက်ရေး မပူရတော့ပြီ။ မစားစဖူး နံနက်လက်ဖက်ရည်အချိုနှင့် ပေါင်မုန့်ထောပတ်သုတ်ကို ထမင်းချက်ကုလားက ပေးသဖြင့် စားရဖူးသည်ကို အလွန်ဝမ်းသာမိလေသည်။ အရေးပိုင်နှင့် တောသို့ လိုက်ရသည့်အခါ တောကလူများက ဘဏ္ဍာစိုးလေးဟု ခေါ်သည်ကိုပင် ကျေနပ်မိသည်။

သို့သော် ဘိလပ်သို့ အရေးပိုင်ပြန်သွားလေ၍ မောင်ဖိုးသိန်းမှာ သူ့အစ်ကိုဆီ ခဏပြန်နေလိုက်ရသေးသည်။ ဤတွင် ကြေးတိုင်စာရေးဦးတူက သူ့ကိုမျက်မှန်းတန်းမိကာ အိမ်တွင်ခေါ်ထားလေသည်။ အိမ်တွင်

ရုံးကိစ္စ လက်ရေးစာတွေကိုလည်း ကူးခိုင်းသည်။ တစ်ဖက်ကလည်း အပေါင်းအနတ်၊ အမြောက်အစား၊ ဒဿမခေါ်ပုံ၊ တွက်ပုံစသည်ဖြင့် ခေတ်သစ်ဂဏန်းသင်္ချာကို သင်ပေးလေသည်။ ဦးတူက စောင်မသဖြင့် ကြေးတိုင် ဝန်ပဲရော့ဆီ သူရောက်လာခဲ့တော့သည်။ ပဲရော့ထံတွင် မနက်နှင့်ညစားပွဲထိုးလုပ်ရသည်။ ပဲရော့က သဘောကျ၍ ၁၈၈၀ ပြည့်နှစ် ဧပြီလ ၁၅ ရက်နေ့တွင်လျှောက်လွှာစာရေးအဖြစ် ခန့်အပ်ခံရလေသည်။

အသက် ၁၈ နှစ်အရွယ်တွင် လခမှန်မှန်နှင့်အလုပ်တစ်ခုကို သူရလာခဲ့ပြီ။ ဦးတူ၏ ကျေးဇူးကြီးလေစွ။ မောင်ဖိုးသိန်းသည် ဦးတူနှင့်အတူ မကွာနေရင်း ထမင်းချက်ကျွေးမြဲကျွေးလေသည်။ ဦးတူသာ မဟုတ်သေး။ သူ့ထက်အသက်အား ဂုဏ်အားဖြင့် ကြီးမြင့်သူတို့ကိုလည်း လေးလေးစားစား ပြုစုဖို့ သူ့မှာ ဝန်မလေးခဲ့။

ထို့ကြောင့် အိပ်ရာဝင်ချိန်တွင် သူ့ထက်ကြီးသောစာရေးတွေကို သူနင်းနှိပ်ပေးလေသည်။ သူတို့က သူဝါသနာပါရာ သီချင်းဆိုခိုင်း ကခိုင်းလျှင်လည်း သူတတ်အားသမျှ ဆိုပေး ကပေးလေသည်သာဖြစ်သည်။ သူသည် စာရေးအများစု၏ အချစ်အခင်ခံရကာ လခထုတ်ရက်တွင် ဆေးလိပ်ဖိုးတို့၊ မျက်နှာသုတ်ပဝါ၊ စွပ်ကျယ်၊ အင်္ကျီ၊ ချည်လုံချည်တို့ကို လက်ဆောင်အဖြစ် ရတတ်သည်။ ဘုရားပွဲ၊ အလှူပွဲများသို့ သူတို့နှင့်အတူ သွားသည့်အခါ၌လည်း မိမိအိတ်ထဲက ထုတ်စရာမလို။ သူတို့ ဝယ်ကျွေးသည်နှင့် ပြည့်စုံနေလေသည်။

သို့ဖြင့် မောင်ဖိုးသိန်းမှာ ရုံးလောကတွင် အနေအစားချောင်နေပါ၏။ အချိန်အားတွင် ပညာရှာမှီးဖို့ကိုကား သူမမေ့ပါလေ။ ကရင်ကိုရွှေလန်းအိမ်မှာ နေတုန်းကတည်းက ကရင်တွေပြောလေ့ရှိသော လင်ကောင်ပိုးငှက်အကြောင်းကိုလည်း သူကောင်းကောင်းမှတ်ထားသည်။ အယ်လင့်အိမ်တွင် ဘဏ္ဍာစိုးလုပ်တုန်းကလည်း စာအလေ့အလာမပြတ်။ အယ်လင်ရုံးတက်၍ အလုပ်အားသည့်အခါ ဟိတောပဒေသကို ဖတ် ဖတ်နေလေ့ရှိသည်။ ယခုလို ကြေးတိုင်ဘက် ရုံးဘက်တွင် သူစာရေးဖြစ်လာသောအခါ

၁။ B.A.N. Parrott

Settlement Office Kanthawaddy

Order

No. 48

Khouny Kopo Phren is appointed as Clerk in the Settlement Office from the 15th Instant

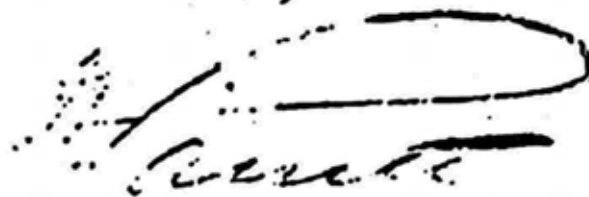
7/4/00

Sd/ B. A. Parrott

Settlement Officer

Kanthawaddy

True copy,

Settlement Officer

Kanthawaddy

၁/၇/၀၂

ဟံသာဝတီ ကြေးတိုင်ရုံး၌ စာရေးအဖြစ် အလုပ်ခန့်စာ

စာပေလိုက်စားခွင့် ပို၍များလာလေသည်။

လက်ငင်းတွင် သူ့ရုံးနှင့် တိုက်ရိုက်ဆယ်သွယ်နေသူများအထဲမှ စာပေ သမားများကို သူ ဦးဦးဖျားဖျား ဆက်သွယ်မိတော့သည်။ ထိုအထဲတွင် ရုံးရှေ့ဖတ်စာရေး ဦးဆိုင်၊ ဘီလစ်စာရေးကြီး ဦးခင်၊ ရှေ့နေဦးစံသူ၊ ရှေ့နေ ဦးပုတ်နီတို့ ပါလေသည်။ သူတို့အားလုံးသည် မြန်မာစာ လိုက်စားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ စာအရေးအသားကျွမ်းကျင်ကြသည်ချည်း။ အရွယ်မှာလည်း ၃၀ တစ်ဝိုက်ဖြစ်ကြရာ အသောက်အစားကလေးများလည်း မကင်း။ သူတို့ အသိုက်အဝန်းတွင် မောင်ဖိုးသိန်းပါလာသည်မှာ ပညာတိုးဖို့ပင်ဖြစ်လေ သည်။

တစ်ခါသော် သူတို့အရက်သောက်ရင်း စိတ်ကူးရလာသည်နှင့်(အရက် သမား၊ ဘိန်းသမားကို ဇာတ်ဝင်အဖြစ်ထည့်ထားသော) “ဘိန်းပုံရာဇာ၊ ကွမ်းပုံကုမ္ဘာ” ဆိုသည့် ပြဇာတ်တစ်ခုကို ဝိုင်းရေးကြလေသည်။ ပြီးသော အခါ ဦးပုတ်နီ၏ကျောက်တံတားရပ်ကွက်တိုက်အိမ်သို့ လူသူဖိတ်၍ အတီးအမှုတ်နှင့်တကွ ဇာတ်ခင်းလေသည်။

ထိုအခါ သူတို့ထဲမှ ဘိန်းသမားလုပ်သူက ဘိန်းသံနှင့်ဆိုရသည်။ အရက်သမားက အရက်သံပါပါနှင့် ခပ်ကြမ်းကြမ်းဆိုရသည်။ တေးသီချင်း ငိုချင်းများကို အသံကောင်းသော တပည့်များက ဆိုကြရသည်။ မောင်ဖိုး သိန်းသည် တေးသီချင်းငိုချင်းများကို ဆိုသည့်အထဲတွင် ပါခဲ့လေသည်။

တစ်ဖန် မောင်ဖိုးသိန်းသည် ဦးပုတ်နီ၏ဆရာဖြစ်သော ရန်ကုန် မကျည်းတန်းနေ ဦးသံမှိုကို သိရပြန်ပါ၏။ ဦးသံမှိုမှာလည်း (မင်းတုန်းမင်း ၏ သား)မလွန်မင်းသားကြီး၏အကြီးတော်ဖြစ်ခဲ့ဖူးလေသည်။ သို့သော် မြင်ကွန်းမြင်းရုံတိုင်အရေးတွင် မလွန်မင်းသားအသတ်ခံရပြီးနောက် ရန်ကုန်သို့ ပြောင်းလာခဲ့လေသည်။ ရှေ့နေ ဦးပုတ်နီ၊ တိုက်သူကြီး ဦးဆိုင် စသော တပည့်တပန်းများကို သဒ္ဒါသဂြိုဟ်ပို့ချသင်ပေးနေခဲ့လေသည်။ ကျမ်းအမျိုးမျိုးလည်း ပြုစုခဲ့လေသည်။ ထိုဦးသံမှိုထံမှ နန်းတွင်းရေး ဗဟုသုတ၊ ရာဇဝင်ဗဟုသုတများကို မောင်ဖိုးသိန်းကြားနာရလေသည်။

ထပ်ဆိုရဦးမည်။ မောင်ဖိုးသိန်း၏ပညာရှာရေးသည် ကြေးတိုင်အလုပ် နှင့်တစ်နည်းအားဖြင့် စပ်ဟပ်နေမိလေသည်။ အကြောင်းမှာ ကြေးတိုင်

အလုပ်သည် တစ်နေရာတည်းတွင် အမြဲတမ်းမနေရတတ်။ ပတ္တာမြေ၊ ဂရန်
မြေလျှောက်သည်အတိုင်း စီရင်စုတစ်နေရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းကြေးတိုင် စိုက်
ရလေသည်။

ပမာအားဖြင့် ကျောက်တန်းဘက်သို့ ကြေးတိုင်ရုံးပြောင်းသွားသည့်
အခါ မောင်ဖိုးသိန်းလည်း ပါသွားလေသည်။ ကျောက်တန်းရုံးတွင် ကိုဖိုး
လူလို ဗဟုသုကြွယ်ဝသော စာရေးမျိုးရှိလေသည်။ ကိုဖိုးလူမှာလည်း ခေ
သူမဟုတ်။ မန္တလေးမြောက်ပြင် သစ်ဆိမ့်တိုက်တွင် ရဟန်းဝတ်ခဲ့သူဖြစ်၍
စာတော်တော်ကလေး ခေါက်မိသည်။ မောင်ဖိုးသိန်းမှာ ကိုဖိုးလူနှင့် ရင်းနှီး
လာကာ သတ်ပုံ သတ်ညွှန်းသင်ရသည်။ ကဗျာအစပ်အပြု သင်ရသည်။
ကဗျာစပ်ရင်း တေးထပ်က ငိုချင်းဖြစ်၊ ငိုချင်းကတေးထပ်ဖြစ်နှင့် ကပေါက်
ချိုကပေါက်ချာ ဖြစ်နေလျှင် ကိုဖိုးလူက စိတ်ရှည်လက်ရှည်ပြုပြင်ပေး
တတ်လေသည်။ ထို့ပြင် ကာလသားအကြိုက်ဖြစ်သော မောင်စံသူမှာတမ်း
တို့၊ ဘိုးဝဇီရဆောင်းပါးတို့ကိုလည်း မောင်ဖိုးသိန်းကျက်ရတတ်သည်။
ညည ကျလျှင် ခေတ်ပေါ်လူဝံ့မောင်နှမပြဇာတ်တို့၊ စောဖေ စောမေပြဇာတ်
တို့ကိုလည်း ဖတ်ရသည်။ သို့ဖြင့် ထိုပြဇာတ်တွေမှ စိတ်ကူးရလာပြန်၊
ဆရာဖြစ်သူ ကြေးတိုင်မြို့အုပ် ဦးသာကင်းကလည်း တိုက်တွန်းပြန်သည်
နှင့် မောင်ဖိုးသိန်းသည် ပဲခူးသို့ ကြေးတိုင်ရုံးအပြောင်းတွင် “ထွန်းဖေ
ဂွန်းမေ” အမည်ရှိ ပြဇာတ်တိုတစ်ပုဒ်ကိုပင် စမ်းရေးကြည့်ဖူးလေသည်။

*

စာပေသမား အသိုက်အဝန်းများအကြားတွင်

၁၈၈၄ ခုနှစ်တွင် ကြေးတိုင်အလုပ်ပြီးသွားလေသည်။ ကြေးတိုင်မြို့ အုပ် ဦးသာကင်းသည် အင်္ဂပူသို့ တရားမ မြို့အုပ်အဖြစ် ပြောင်းရွှေ့ရလေ သည်။ မောင်ဖိုးသိန်းလည်း ဦးသာကင်းနှင့်အတူ အင်္ဂပူသို့ ပါသွားပြီး တံဆိပ်ခေါင်းရောင်းသည့်အလုပ်ကို လုပ်ရလေသည်။

အင်္ဂပူသို့ရောက်လာခဲ့သည်မှာလည်း သူ့အဖို့ ကံကောင်းပေ၏။ စာပေ သမားတွေနှင့် ကြုံရဆုံရပြန်လေသည်။ ထိုခေတ်တွင် အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်ရေး မှာ အခြေစိုက်စဖြစ်လေရာ သူတို့အလေ့အလာ၊ သူတို့စာပေသည် မြန်မာ့ ရေမြေထဲသို့ ထိထိရောက်ရောက်မဝင်သေး။ ရုံးများတွင် အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ် ရေးပုံစံ အစိုးရကျောင်းနှင့် အစိုးရအထောက်အပံ့ခံ ကျောင်းများတွင် အင်္ဂလိပ် ပညာရေးစနစ်ဝင်လာသည့်တိုင်အောင် အရပ်ထဲတွင်ကား မြန်မာလေ့ထုံးစံ မြန်မာစာပေသည် အထိုက်အလျောက် ရှင်သန်လျက် ပင်ရှိလေသေးသည်။

ဆိုပါတော့။ ရှေ့နေဦးရေးလိုလူမျိုးသည် ရုံးပြင်ကနားဆိုင်ရာ ရာဇ သတ်ဥပဒေ၊ တရားမဥပဒေတို့ကို လုံးပန်းသည်သာမဟုတ်သေး၊ ဦးပုည ၏ဝိဇယပြဇာတ်၊ ပဒုမပြဇာတ်၊ မုံရွေးဆရာတော်၏ ရာဇောဝါဒကျမ်း၊

Settlement Department

PEGU AND HANTHAWADDY.

This is to certify that James H. Hill
has been employed in this office as Assistant
Secretary from 1st April 1880 to 1st
1884 and is discharged owing to the close of Settle-
ment operations in these districts.

W. H. Hill Captain,
Settlement Officer, Pegu.

The 1st of December 1884.

ဝဲလူးယံသာဝံဝါကြေးတိုင်နူးကထုတ်ပေးသည့်လက်မှတ်စာ

လက်မှတ်စာရေးပေးသူမှာ James H. Hill သည်
ဤကြေးတိုင်နူးတွင် ၁၈၈၀ ခု ချစ် ၁၂ (၁) ထက်စွဲ
၇-၃၀-၃၄ ခု လာ၍ ၁၈၈၄ ခု ချစ် ၁၂ (၁) ထက်စွဲ
လုပ်ကိုင်ဘူးသည့် ယခုဤကြေးတိုင်နူးကို ပျက်သိမ်းသည်ဖြစ်၍ အ
လုပ်မှထုတ်ထားရသည်။

၁၈၈၄ ခု ချစ် ၁၂ (၁) ရက်စွဲ၊
၁၈၈၄ ခု ချစ် ၁၂ (၁) ရက်စွဲ၊
ကြေးတိုင်နူးရေးဆွဲသူ

အလုပ်မှရပ်စဲကြောင်း လက်မှတ်စာ

အရှင်စန္ဒလင်္ကာ၏ မဏိရတနာပုံကျမ်း စသည်တို့ကိုလည်း လေ့ကျက်သူ ဖြစ်သည်။ သူ့အိမ်သို့ စာဝါသနာပါသူများကို ညညပင့်ဖိတ်၍ ဆွေးနွေး တတ်လေသည်။ မောင်ဖိုးသိန်းသည်လည်း ဦးရေးနှင့်သိကျွမ်းလာ၍ ဆွေး နွေးပွဲတွင်ပါဝင်လေသည်။

ထိုအခါ ဗဟုသုတဖြစ်ဖွယ် အကြောင်းအရာကို ပြောဆိုကြရင်း အချို့ က ဆီလျော်သလို တောဘွဲ့၊ တောင်ဘွဲ့ကို ကိုးကားတတ်ကြသည်။ အချို့ က အီနောင်ပြဇာတ်၊ ရာမဇာတ်ထဲမှ ဇာတ်စကားတွေကို ရွတ်ဆိုပြတတ်ကြ သည်။ အချို့က ပျို့မော်ကွန်းထဲမှ ဆိုင်ရာစာပိုဒ်ကို ထုတ်နုတ်ပြတတ်ကြ သည်။

မောင်ဖိုးသိန်းသည်လည်း သူ့ရခဲ့သော အဋ္ဌရာသီ ဓမ္မသတ်ထဲမှစာ၊ ဝိဂ္ဂဟပျို့ထဲမှစာတို့ကို သူများနည်းတူ ထုတ်နုတ်ရွတ်ဆိုပြလေသည်။

ဤမျှဖြင့် မပြီးသေး။ ရံဖန်ရံခါ တေးထပ် ဒွေးချိုး၊ တြိချိုးစသည် တို့ကို ရှေ့နေစာရေး ကိုဟန်ဆိုသူနှင့် အပြိုင်စပ်ဆိုရေးသားပြီး ညဘက် လက်ဖက်ရည်ကြမ်းဝိုင်းတွင် ဦးရေးထံအပ်လေသည်။ ဦးရေးက အများ ရှေ့ဖတ်ပြပြီးသောအခါ စာနားလည် ကျွမ်းကျင်သူတို့၏ ကောက်ချက်ချ ခံရလေသည်။ အများသဘောကျလျှင် ပိုးပဝါ၊ ပိုးပုဆိုးစသည်ဖြင့် ချီး မြှောက်ခံရလေသည်။

မောင်ဖိုးသိန်းသည် ညညတွင် ဦးရေးတို့ လက်ဖက်ရည်ကြမ်းဝိုင်း သို့ရောက်နေတတ်သည်သာ များလေသည်။ မရောက်၍လည်း မဖြစ်။ ဦးရေး တို့တစ်အိမ်လုံးက သူ့ကိုခင်သည်။ မောင်ဖိုးသိန်းမလာဖြစ်လျှင် သူလာ သည့် ညများတွင် ငါးခြောက်ဖိုးဒဏ်တပ်လေ့ရှိသည်။ တနင်္ဂနွေနေ့များတွင် ကား မောင်ဖိုးသိန်းသည် ဟင်္သာတဘက်သို့ ရောက်သွားလေ့ရှိသည်။ ဟင်္သာတတွင် သူ့အသိတွေရှိသည်။ အထူးသဖြင့် အထည်ကုန်သည်လုပ် နေသူ နာမည်ကျော် ဆရာမဲ့ရှိနေသည်မဟုတ်လား။ ဆရာမဲ့သည် ဝမ်းရေး အတွက်သာ ကုန်သည်လုပ်နေရသည်။ လူက ကဗျာသမား ဖြစ်သည်။

ညနေဧရိတစ်ချိ
သပြေခိုင်ပန်းညိုနှင့်
ကိုဖိုးချိုမာပါစေ

တစ်နာရီ ရက်မဆိုင်းပါဘု
မနက်တိုင်း ညောင်ရေနှင့်
စိန္တေမှာ ညွတ်ပြောင်း

မယ်စံသည့် အိုင်သပြုက၊ မေတ္တာဆုတောင်းပါသည် စသော
မစိန်မင်းပေး မေတ္တာစာမျိုး၊ မီးရထား နတ်လမ်းညွှန်စာမျိုးကို ရေးခဲ့သူဖြစ်
သည်။ ဆရာမဲ့ထံ ကဗျာလင်္ကာအကြောင်း မေးမြန်းရသည်မှာ ဗဟုသုတ
တိုးလှပေသည်။

ထို့အတူ မြို့အုပ် ဦးသာကင်းနှင့်အတူ သူနယ်လှည့်သွားရင်း အမှတ်
မထင် ဗဟုသုတကလေးများလည်း တိုးတက်သေးသည်ပင်။ တစ်ခါက
သဲပြင်ရွာဘက်သို့ သူတို့ရောက်ကြလေသည်။ ထိုရွာ၌ စခန်းချ၍ တိုက်သူ
ကြီးအိမ်တွင် တည်းခိုကြလေသည်။ ညအချိန်တွင် တိုက်သူကြီးက ပရိတ်
ယိမ်းကို ကြည့်ရှုနားထောင်လိုက စီစဉ်ပေးပါမည်ဟု မြို့အုပ်ကိုပြောလေ
သည်။

ဤတွင် ပရိတ်ယိမ်းဆိုသည်မှာ ဘာသာတရားနှင့်စပ်ဆိုင်ရာ အကြောင်း
ချင်းရာကို သာယာနာပျော်ဖွယ် သီဆို၍ ယိမ်းကပြသော အမှုဖြစ်လေ
သည်။ ထိုယိမ်းမျိုးကို မြို့အုပ်မင်းကြည့်ရှုနားထောင်လို မလို သူကြီးက
မေးမြန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ရာ မြို့အုပ်ကလည်း ကြည့်ချင်ကြောင်း ပြန်ပြောလေသည်။

ထိုအခါ သူကြီးအိမ်ရှေ့က မဏ္ဍပ်၌ ပရိတ်ယိမ်းထွက်ဖို့ အစီအစဉ်
လုပ်ရလေသည်။ ယိမ်းသမကလေးများလည်း ရောက်လာ၍ ဖြီးလိမ်း
ပြင်ဆင်နေကြလေသည်။ ပြီးလှဆဲတွင် ယိမ်းသင် ဦးပဉ္စင်းက -

“ပရိတ်မကလေးတွေ မပြီးကြသေးဘူးလား” ဟုမေးလိုက်ရာ ပရိတ်မ
ကလေးများက

“ကိုယ် . . .တော် . . .ရေ . . .နေပါဦး. . .ဦး

အပြီးမသတ်၊ ဘီးဆံပတ်ကယ်နဲ့

ပုတီးနားကပ်ကလေးကို ပြင်ရဆင်ရတုန်း” ဟုတစ်ပြိုင်တည်းဆို၍
နေရယူကြလေသည်။

ထို့နောက် သူတို့သည် ဘုရားပင့်၊ ငုံးမင်းပရိတ်မန်းစသည်ကို မေးဝဲ
သံ၊ မေးရိုက်သံ၊ ချူချပ်သံဖြင့် ဆိုကြသည်တွင် မောင်ဖိုးသိန်းမှာ နားထောင်

၍မငြီးဖြစ်ရလေသည်။

တစ်ဖန် သူတို့သည် ကေသာ လောမာ နခါလေ တစောဟု ၃၂
ကောဋ္ဌာသကို အညီအညွတ်သီဆို၍ ကိန္နရာပျံနည်းမျိုး ဟန်ချီကြသည်တွင်
သူ့မှာ ကြည့်၍မဝဖြစ်ရပြန်လေသည်။

သို့သော် နားထောင်၍ကောင်း၊ ကြည့်၍ကောင်းရုံနှင့် သူမကျေနပ်
သေး။ တစ်ခုခုကို သူဘဝင်တွေ့သည်ဆိုအံ့။ ကြီးကြီးသေးသေးမဟူ မှတ်
စုစာအုပ်ထဲ တေးမှတ်ထားလိုက်မှ ကိစ္စပြီးတော့သည်။ ယခု ပရိတ်ယိမ်း
အတွေ့အကြုံကိုလည်း သူ့မှတ်စု၌ တေးထားလိုက်သည်သာဖြစ်လေသည်။
ရံဖန်ရံခါလည်း မြို့နယ်အတွင်း ကျေးရွာတို့အကြောင်း၊ ရှေးဟောင်း
အဆောက်အအုံတို့ အကြောင်းများကို သူစုံစမ်း၍ မှတ်စုထဲတွင် ထည့်ထား
တတ်လေသည်။

သို့ဖြင့် အင်္ဂုပူတွင် မောင်ဖိုးသိန်းရုံးအလုပ်လုပ်ရင်း ဗဟုသုတ လိုက်
စားခဲ့သည်မှာ တစ်နှစ်ကြာလေသည်။

*

[၄]

အကြောင်းမလှချိန်

၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင်ကား စစ်တွေကြေးတိုင်ဝန် မစ်ချယ်^၂ထံမှ စာတစ်စောင်ကို မောင်ဖိုးသိန်း ရလေသည်။ သဘောမှာ စစ်တွေဘက်တွင် ကြေးတိုင်စိုက်မည်။ အလုပ်လာလုပ်ပါဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မောင်ဖိုးသိန်းသည် အင်္ဂုမု ခွာရလေတော့သည်။

သူခွာမည်ဆို မိတ်ဆွေသင်္ဂဟအပေါင်းက ဝမ်းနည်းကြလေသည်။ သတိတရနှင့် လက်ဆောင်များလည်း ပေးလိုက်ကြသည်။ ထိုအထဲတွင် ဦးရေး၏သမက် ကိုသက်ရှည်၏သမီး မလေးကြီးကပေးသော ပြောင်းဖူးဖက်ဆေးလိပ် ၅၀၊ မျက်နှာသုတ်ပဝါတစ်ထည်ပါလေသည်။ အထူးသဖြင့် မျက်နှာသုတ်ပဝါ ထည့်ပေးလိုက်ခြင်းမှာ မောင်ဖိုးသိန်း မနက်အိပ်ရာထ၍ မျက်နှာသစ်သည့်အခါတိုင်း သတိရပါစေဟူ၍ မလေးကြီးက ကန်တော့လိုက်သည့်သဘောဖြစ်လေသည်။ ဟင်္သာတမှ အသိထဲကလည်း သင်္ဘောပေါ်၌ စားသွားရလေအောင်ဟု ငါးကြင်းကြော်၊ ငါးသလောက်ဥကြော်၊

၂။ T.C. Mitchell

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Main body of handwritten Burmese text]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

ရန်ကုန်စီရင်စု အရေးပိုင်ရုံး၌
ဒုတိယစာရေးခန်းအပ်ကြောင်းအမိန့်စာ

ငါးပိကောင်ကြော်၊ ထမင်းတို့ကို ဆွဲခြင်းတစ်ခု၊ ရေတံခေါင်းတစ်ခုထည့်၍ ပေးလိုက်ပြန်သေးသည်။

ရန်ကုန်သို့ဆိုက်ရောက်သောအခါ ကျောက်တံတားရပ်က ဆရာ ဦးပုတ်နီ၏ တိုက်တွင် မောင်ဖိုးသိန်း တည်းခိုလေသည်။ နောက်တစ်နေ့ အထက်အရာရှိဖြစ်ခဲ့သူ ကြေးတိုင်ဝန်(ဟောင်း)ပဲရော့အိမ်ကိုမေး၍ သွားလေသည်။ ဤတွင်ပဲရော့က ရခိုင်ပြည်တွင် အလုပ်မလုပ်ဘဲ မိမိထံလုပ်ပါ။ မော်ပီရုံးတွင် ဒုစာရေး တစ်နေရာလွတ်နေသည်ဟု ဆိုလေသည်။

အမှတ်စင်စစ် ရခိုင်ဘက်သွား၍ အလုပ်လုပ်လျှင် နွေအခါ လခတစ်လ ၄၀/၊ မိုးအခါ လခတစ်လ ၂၀/-ရနိုင်လေသည်။ မော်ပီမှာက ထိုလခထက် များပေသည်။ သို့သော် မော်ပီတွင် မိဘနှင့် နီးနီးနေနိုင်သဖြင့် မော်ပီအလုပ်ကိုပင် မောင်ဖိုးသိန်း လက်ခံလိုက်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၈၅ ခုနှစ် မတ်လ ၁၈ ရက်နေ့တွင် မော်ပီအုပ်ရုံးတွင် ဒုစာရေးအလုပ်ကို သူစလုပ်လေသည်။

မြို့အုပ်ရုံးစာရေးအဖြစ်ဖြင့် သူ့လုပ်သက်သည် ၁၁ နှစ်ရှိခဲ့လေသည်။ ၁၁ နှစ်အတွင်း အထူးအထွေရေးစရာမရှိ။ မောင်ဖိုးသိန်း ဘဝမှာ ကိုဖိုးသိန်း ဘဝသို့ ပိသေသပြောင်းလာခြင်းသာရှိလေသည်။ လခမှာမူ တစ်လ ၂၅/ ဖြစ်လေသည်။

ထိုငွေမှာ သူ့ခေတ် သူ့အခါနှင့်ဆိုလျှင် မနည်း။ လူငါးယောက် အိမ်ထောင်စာအတွက် တစ်နေ့ငါးမူးနှင့် စားလောက်သော ထိုခေတ်တွင် သူ့မှာ ချောင်ချောင်လည်လည်လည်း ရှိလေသည်။ တဖြည်းဖြည်းနှင့် အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်ရေးက မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးကို လွှမ်းခြုံမိလာပြန်သည် ဖြစ်ရာ စာရေးစာချီ အလုပ်သည် အတော်ဂုဏ်ရှိလေသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ပထမ စာရေးခွင့်ယူသွားသည်တွင် သူ့နေရာသို့တက်၍လုပ်ရသေးသည်။

သူသည် မြို့အုပ်နှင့် နယ်လှည့်သွားသည့်အခါ၌လည်း မျက်နှာပွင့်လေသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ဘောလယ်ကျွန်း ကျွန်းဦးဘက်သို့ နယ်လှည့်သွားရင်း တိုက်သူကြီး ဦးသိုင်း၊ ဒေါ်လင်းတို့၏ သမီး မငွေနှစ်နှင့် ခင်မင် အကြောင်းပါခဲ့ဟန်တူလေသည်။ ထိုစဉ်က အသက် ၃၀ ခန့်ရှိပြီ။

သို့သော် ထိုအိမ်ထောင်ရေးသည် အဆင်မပြေလှ။ ကိုဖိုးသိန်းက

J. B. P. Soc., 1919-1920

W. CALLEXPON

BURMESE LETTER FORM.

Handwritten Burmese text on the left margin, possibly a name or address.

Handwritten Burmese text on the right margin, possibly a name or address.

Handwritten Burmese text in the center, including the title 'BURMESE LETTER FORM.' and other characters.

Handwritten Burmese text, likely the beginning of a letter or document.

Main body of handwritten Burmese text, consisting of several lines of cursive script.

Handwritten Burmese text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

ဒုတိယစာရေးအလုပ်မှ နုတ်သိမ်းကြောင်း အမိန့်စာ

စာပေဘက်တွင် အာရုံများလေသည်။ သူသည် ပေပုရပိုက်တွေ ဝယ်ဝယ် စုတတ်သည်။ ထို့ပြင် မှတ်သားထားသည့်အထဲမှ ကဗျာလင်္ကာများ၊ စကားဖိုစကားမများ၊ ကျောက်စာသမိုင်းများ၊ စကားပုံများ စသည်ကို တစ်စုတစ်ပေါင်းလုပ်၍ ပေါရာဏဒီပနီအမည်တပ်ပြီး စာအုပ်ထုတ်ရန်ကိုလည်း စိုင်းပြင်းနေသည်။

ဤသည်ကို မငွေနှစ်က သဘောမကျ။ ပေပုရပိုက်ဖိုး ငွေကုန်သည် ကိုနှမြောလေသည်။ ပေပုရပိုက်စုမည့်အစား ခြေစောင့်လက်စောင့် ရွှေကလေး ဘာလေး စုထားသည်က ပို၍ အကျိုးရှိမည်ဟု မိန်းမတွက် တွက်လေသည်။ သို့ဖြင့် လင်မယားချင်း အသွင်မတူဘဲ ဖြစ်နေလေသည်။

ထိုအခြေအနေတွင် ကိုဖိုးသိန်း၌ အလုပ်ထိခိုက်စရာအကြောင်း ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ထိုနှစ်သည် ခရစ် ၁၈၉၆ ခုနှစ်(မြန်မာ ၁၂၅၇ ခုနှစ်)ဖြစ်လေသည်။ ထိုနှစ်တွင် သူသည်ကွမ်းခြံကုန်းမြို့အုပ်ရုံးသို့ ပြောင်းရွှေ့၍ စာရေးလုပ်နေလေသည်။ သူကြိုးပမ်းတကုတ် ပြုစုခဲ့သော ပေါရာဏဒီပနီ ကျမ်းကြီးကိုကား အပြီးသတ်နိုင်သည်။

သို့သော် သူမော်ပီတွင် စာရေးလုပ်စဉ်က ပတ္တာမြေချသည့် ကိစ္စတစ်ခုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ထုချေလွှာအတောင်း ခံရလေသည်။ မော်ပီမြို့မ အင်းတန်ကွင်းတွင် မူလက ရှမ်းတွေတောင်ယာခုတ်နေကြရာမှ သူ့ဦးလေးတော်သူ ကိုစံရကို ဥယျာဉ်လုပ်ခွင့်ပတ္တာချပေးဖို့ စီစဉ်သည်ဟူ၍ အထက်အစိုးရက ထင်လေသည်။ သူသည် ဖြေရှင်းပါ၏။ သို့သော် မပြေလည်ဘဲ ဧပြီလ ၁၃ ရက်နေ့တွင် အလုပ်မှ နုတ်သိမ်းခြင်းခံရလေသည်။

ဤသည် စိတ်ထိခိုက်စရာဖြစ်တော့သည်။ ကိုဖိုးသိန်းလည်း အရပ်တစ်ပါးသို့ သွားလိုစိတ်ပြင်းပြလာလေသည်။ ထို့ကြောင့် စိတ်ပြေပျောက်အောင်၊ ဒေသန္တရဗဟုသုတလည်း ရှာရအောင်ဟု ရခိုင်ဘက်၊ ရေး၊ မြိတ်၊ ထားဝယ်ဘက်သို့ ဖာတစ်လုံးကုတ်ကာ လျှောက်သွားလေတော့သည်။ လမ်းစရိတ်ကလေးခုမိအောင် သုံးဖို့ပေလားမသိ။ သူနှင့်အတူ စည်းတစ်လုံး၊ ဂျပ်တစ်ခုလည်း ပါသွားလေသေးသည်။ ထို့နောက် ရေး၊ မြိတ်၊ ထားဝယ်မှတစ်ဆင့် ယိုးဒယားဘက်သို့ဝင် ခရီးဆက်ပြန်ပါ၏။ ဆက်

ရခြင်းအကြောင်းမှာ သာသနာ လင်္ကာရစာတမ်းတွင် မိလိန္ဒမင်းကြီးစံနေသော သာဂလပြည်သည် ဇင်းမယ်မြို့ဟူ၍ ဆိုထားသည်ကို မှန်မမှန် သိလိုသောကြောင့်ဖြစ်လေသည်။

၁၈၉၇ ခုနှစ်ထဲတွင်ကား မော်ပီသို့ သူပြန်ရောက်လာလေသည်။ ထိုအခါ စိတ်ညစ်စရာ ထပ်ကြုံရပြန်လေသည်။ ဖြစ်ပုံမှာ ထိုနှစ် ဒီဇင်ဘာလထဲတွင် အသက် ၇၅ နှစ်ရှိ သူ့အဖေ ဦးရွှေကြူသည် အနိစ္စရောက်ပါလေသည်။ အဖေအလောင်းကို ဝိုင်းဝန်းသင်္ဂြိုဟ်ရန် သူ့မှာငွေတစ်ပြားမှမရှိ။ မယားကလည်း ငွေမထုတ်။ လက်ဝတ်လက်စားကလေးများကို ပေါင်နှံ၍ ငွေရှာမည်ဟုပင် မပြော။ သူသည် အတော်စိတ်မချမ်းသာဖြစ်ရလေသည်။ ဤအဖြစ်ကို သူသည် ဝမ်းထဲတွင် မထားနိုင်။ မှတ်တမ်းထဲတွင် သူရေးမှတ်ထားလေသည်။ မှတ်ထားပုံမှာ-

“ကျုပ်တို့ ငွေမရှိ ချေးငှားလို့ မရလျှင် လက်ဝတ်လက်စား လက်ကောက်၊ နားကပ်တို့ကို ပေါင်၍ သင်္ဂြိုဟ်မည်။ စပါးပေါ်လို့ ရောင်းချပြီးသောအခါ ပေါင်ထားသည်ရွေးယူမည်ဟု ဤစကားမျိုးကို မထွက်မဆို။ ကြောင်တောင်ကြည့်နေသဖြင့် မိမိစိတ်ထဲ၌အခဲမကြေရှိသောကြောင့် မောင်ပန်းဦးကို ဦးစီးဆောင်ရွက်ရန် လွှဲအပ်ရပေသည်။ မိမိက တစ်ပြားတစ်ချပ်မှ မထည့်နိုင်ပေ။ လူပန်းခံရလေသည်။

အဖေသည် သတိကောင်းသည်။ သေမည့်နံနက် ခေါ်၍ ငါ့ကို ကျောင်းဘက်သို့ ဦးခေါင်းထားပေးပါ။ ပုတီးပေးပါဆို၍တောင်းသည်။ မျက်နှာကိုတောင်ဘက်ပြုလျက် နံနက် ၈ နာရီတွင်ထားရာ နံနက် ၁၁ နာရီအချိန်တွင် သိပ်၍ထားသည့်အတိုင်း အခြေမပျက်ကွေးလျက်ပင် အလိုအလျောက် အနိစ္စရောက်လေသည်။ အသေကောင်းပေ၏”ဟူ၍ဖြစ်လေသည်။

တော်ပါသေး၏။ အသုဘအတွက် အင်းတန်၊ တိုက်ကြီးကုန်း၊ ချောင်းဝ၊ ကဝ၊ သဲဖြူ၊ ထောက်ကြန့်၊ တံတေး၊ဝါးနက်ချောင်းစသော အနီးအနားမြို့ရွာရှိ ဆွေမျိုးမိတ်သင်္ဂဟတို့က ဝိုင်း၍ကူကြရာ ငွေ ၁၆၈- ၁၂ ပဲရလေသည်။ ဝန်ထောက်အဖြစ် အငြိမ်းစားယူခဲ့သော သူ့ဆရာဟောင်း ဦးတူတို့လင်မယားကလည်း ငွေ ၅၀/ ကူလေသည်။

ဤတွင် မငွေနှစ်နှင့်မူ သူကွဲခဲ့လေပြီ။ မငွေနှစ်သည်လည်း သမီးနှစ်
 ယောက်နှင့်အတူ မိဘချက်မြုပ်ဖြစ်သော တက်သစ်ရွာသို့ ပြောင်းရွှေ့
 နေထိုင်လေသည်။ ကျန်သားတစ်ယောက်နှင့်သမီးတစ်ယောက်မှာကား
 ကိုဖိုးသိန်းထံ လာရောက်နေထိုင်ကြလေသည်။

*

မြန်မာမှု မြန်မာစာ ပညာရှာ

ကိုဖိုးသိန်းသည် သူ့ဝမ်းရေး၊ သားသမီးဝမ်းရေးကို တတ်သည့်ပညာဖြင့် ရှာရပေတော့မည်။ သူတကယ်တတ်သည့် ပညာမှာလည်း မြန်မာစာ၊ မြန်မာ့သမိုင်းသာဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်တွင် ခဏတစ်ဖြုတ်ဆိုသလို စာပြင်ဝင်လုပ်ရလေသည်။

အစိုးရက ရှေးဟောင်းကျောက်စာများကို သန့်စင်တည်းဖြတ်စ ပြုလာပြီဖြစ်ရာ သူက ဝင်ကူရင်း ငွေရှာရသည်။ အိမ်တွင်လည်း ဇာတ်ရုပ်သေးပညာသည်တွေနှင့် ဆက်သွယ်ကာ ဇာတ်ထုပ်၊ ဇာတ်လမ်း၊ သီချင်းတွေကို ရေးပေးရသေးသည်။

၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်ရောက်သည့်အခါတွင်ကား သူ့ဌေးတစ်ယောက်နှင့် ဆက်မိ၍ ပျဉ်းမနားသို့ရောက်သွားလေသည်။ သူသည် သူ့ဌေးကိုယ်စားလှယ်အဖြစ်ဖြင့် လွှဲစက်တည်ရေး၊ သစ်ပင်ခုတ်ယူရေးကိစ္စတွေကို သစ်တောဘက်က လူများနှင့်တွေ့ဆုံပြောဆိုနေရသည်။

ကံကောင်းလေသည်မှာ တောအုပ်ကြီး ဦးပန်းဒွေးဆိုသူသည်မြန်မာမင်းများလက်ထက်ကတည်းက သစ်ဘက်က အမှုထမ်းခဲ့သူဖြစ်ကြောင်း

ကို တွေ့ရခြင်းပင်။ မြန်မာမင်းများလက်ထက်က အမှုထမ်းဖြစ်၍ မြန်မာ စာအထောက်ခံရှိလေသည်။ စာပေစုဆောင်း ဝါသနာရှိလေသည်။ ကိုဖိုးသိန်းသည် ဦးပန်ဒွေး၏ ပုရပိုက်မှ ရကန်ဖျက်ဦးလန်း၏ ကဗျာများကို ရှားရှားပါးပါးကူးယူရရှိလေသည်။

သူဆက်လက်၍ ပညာရှာလိုလှတော့သည်။ စစ်ကိုင်း မန္တလေးမှ စ၍ အညာဘက်ခရီးထွက်ဖို့ သူ စိတ်ကူးမိလေသည်။ အထက်အညာတွင် နန်းတွင်းရေး ကိုယ်တွေ့မျက်မြင်ဖြစ်ခဲ့သော ဝန်ဟောင်း၊ များဟောင်းတွေ၊ အဲအန်၊ လူးတား၊ ရကန်မှန်မှန်ကန်ကန် ဆိုတတ်သူတွေ အသက်ရှင်လျက် ရှိသေးသည်။ ရှေးဟောင်းဘုရားပုထိုးကျောင်းကန်တွေကလည်း တစ်ပုံချည်းပင်။ ကိုဖိုးသိန်းသည် သူဌေးကိုယ်စားလှယ်အလုပ်ကို မခင်တွယ်ချင်တော့။ လမ်းခရီးတည်းခိုဖို့လည်း သူ့မှာမပူပင်။ ဘုန်းကြီးကျောင်းရှိလျှင် တည်းစရာရှိသည်မဟုတ်လား။ ထို့ပြင် သံလျင်တွင် သူ့အလုပ်လုပ်တုန်းက သိကျွမ်းခဲ့သော ရှေ့နေဦးထွန်းဦးကလည်း စစ်ကိုင်းတွင် ယခု ရှေ့နေလိုက်နေသည်။ သို့ဖြင့် သူ့အညာသို့ ရောက်သွားပြန်လေသည်။

ထိုအခါ စစ်ကိုင်းတွင် ညောင်ပင်သာ ဦးပုညကို သူတွေ့ခွင့်ရလေသည်။ ဦးပုညမှာ လင်းဇင်းရပ် ဥယျာဉ်ထဲတွင် ဆင်းဆင်းရဲရဲနေထိုင်ရရှာသည်။ အသက် ၇၀ ကျော်နေပြီ။ လူက ကောင်းကောင်းမမာ။ သို့သော် သူ့ကိုမေး၍မြန်း၍ ရသဖြင့် တော်ပါသေး၏။ ထိုဦးပုညထံမှ ဖိုးသူတော် ဦးမင်းနှင့် လူဦးမင်းတို့ အပြိုင်အဆိုင် စာချိုးကြပုံများ၊ ဘိုးတော်မင်းတရားနှင့် ငယ်သူငယ်ချင်းများ ဖြစ်ကြသူဦးမှော်၊ ဒေါ်တုတ်တို့ ဆက်သွယ်ကြပုံများကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ကိုဖိုးသိန်းမှတ်သားရလေသည်။

တစ်ဖန် မန္တလေးတွင် ကင်းဝန်မင်းကြီး ဦးကောင်းထံမှ ဦးကြင်ဥနှင့် ဦးပုညပြဇာတ်တွေကို နန်းတွင်းနန်းပြင်ကပြကြပုံ ကြားနာရပြန်လေသည်။ ရကန်ဆိုနည်းကိုကား ကင်းဝန်မင်းကြီးက ညွှန်လေသဖြင့် မြေတူးဝန်ဦးမောင်မောင်ကြီးနှင့်အတူ စာတော်ဖတ် ဦးအံ့ထံသို့ ကိုဖိုးသိန်းသွားရလေသည်။ ဦးအံ့က မဆိုင်းမတွပင် -

“စာရေးကြီးဆီ ကျွန်တော်လာသင်ရမလား၊ စာရေးကြီးက ကျွန်တော့် အိမ်လာသင်မလား” ဟုမေးလေသည်။ ကိုဖိုးသိန်းတို့က ဦးအံ့ဆီ လာသင်

“နိဂမ္မိ”

မြန်မာ့ကြက်သံဂေဟ ဝဂ္ဂရေကိုဖွဲ့သော
တေးထပ်ပါ

ကြက်သံဂေဟ ဝဂ္ဂရေ။ မြို့နားသွင်းမြို့နားကြောင်းက
ဟောဝါ ပေါ်ထက်ပါးကင်း ထုတ်ဖော်တို့တည်း ဝါးလောကတစ်ဖွင့်
လောကီသဘော ညီညွတ်မြတ်စွာဝါး။ ခြေက မြတ်ပျိုကုန်၏ နှိုင်း
နှိုင်းကုန်ခြင်းကော ကမ္ဘာတစ်ကုန် ဝါးပညာပွင့်မြတ်စွာ ဝါးပညာ
ကလျာဏသို့ ဝါးပညာသို့ မြတ်ကြက်ကို ကျင့်ပါ မြတ်ကစားပုံ
မှာ။ တသွန်သွန်ပါးဂေဟ ဝါးပညာတစ်ပါး ဝါးပညာ ဝါးပညာ ကြိုတော်
ဆူ မြတ်စွာ ဝါးပညာ ဝါးပညာ ဝါးပညာ တစ်ပါး ဝါးပညာ ဝါးပညာ
လော။

၂-ဆပါ

စိုးဘုရင်ကြီး၏ ဝါးပညာဝဂ္ဂရေ ဝဂ္ဂရေ မြို့နားသွင်းမြို့နား
ပါးပျိုကုန်

ကောသလကြီး

ဆရာသိန်းကြီး၏ လက်ရေးနှင့်
ဆရာသိန်းကြီးစပ်ရေးသော တေးထပ်တင်ပုံ

ပါမည် အကြောင်းပြောဆို၍ ရကန်၊ သာချင်း၊ မော်ကွန်း၊ ပျို့၊ ရတု၊ ရေ စက်ချ ဆုတောင်းစာစသည်တို့ ဆိုပုံကို ၁၀ ရက်တိုင်တိုင် သင်ကြားရလေ သည်။ ကျေးဇူးကြီးပေစွ။ နည်းစနစ်အမှန်ကို ခုမှရပေသည်။ သူသည် ငွေလွယ်လှသည်မဟုတ်သော်လည်း ငွေ ၃၀/ကန်တော့လေသည်။ ဦးအုံက လည်းကျေးဇူးပြန်တင်ကာ-

“သာဓုမောင်ရယ်၊ သာဓု မောင်က သည်ငွေ ၃၀/ကန်တော့ရတာ နည်းသည်ဟု ထင်ပေလိမ့်မည်။ ၁၂၄၇ ခုနှစ်(၁၈၈၅ ခုနှစ်)ကစ၍ ယခုနှစ် တိုင် ကျုပ်လုပ်စာသည် မောင်ကန်တော့သော ငွေ ၃၀/ပဲရသေးသည်။ ကျုပ်စိတ်မှာ သုံးသောင်းလောက် ရသည်လို့ ဝမ်းမြောက်ပါသည်မောင်။ ဟောသည် ပုရပိုက်နှင့် မှတ်သားထားတာတွေ အများပဲရှိပါတယ်။ မောင် အလိုရှိရာကို ရှာဖွေကူးယူပါ” ဟု အခွင့်ပေးလေသည်။ ကိုဖိုးသိန်းလည်း ထိုပုရပိုက်ထဲမှ ယောအတွင်းဝန်ဦးလှိုင်အကြောင်းမှတ်စု၊ ဘိုးတော်မင်း တရားအကြောင်း၊ ဆရာတော်ဦးပုတ်နှင့်စပ်သော ဘုံကျော်ဆရာတော်၏ မှတ်စု စသည်ဖြင့် တဝကြီးကူးယူရရှိလေသည်။

သည်လိုနှင့် အလုံ၊ မုံရွာ၊ မောင်းထောင် စသည်ဖြင့် နေရာအနှံ့ ကိုဖိုး သိန်းရောက်ခဲ့လေသည်။ သို့သော် ဆက်တိုက်ကားမဟုတ်။ သူက ဝမ်းရေး အတွက်ဖြတ်၍ ဖြတ်၍ ဝင်ငွေရှာရပေးသေးသည်။ သူသည် မဟာဗောဓိ သတင်းစာတိုက်၊ ဧရာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပုံနှိပ်တိုက် စသည် တို့တွင် ကြိုကြားကြိုကြား ဝင်လုပ်ရသည်။ ထိုပြင် ရပ်မူရွာရေးတွင် ဝင် ဆောင်ရွက်ရင်း ဝမ်းမီးကိစ္စကလေး အေးအောင်ကြံရပေးသေးသည်။ ဆိုပါ တော့၊ မော်ပီမြို့က ရွှေမော်တင် ဂေါပကအဖွဲ့တွင် စာရင်းဝင်ကိုင်ပေးရ သည်။ အလှူအတန်း မင်္ဂလာဆောင်စသည်တို့တွင် လိုက်၍ ရတု၊ ဩဘာ စာ ရွတ်ဖတ်ပေးရတတ်သည်။ သိမ်အောင်စာ၊ ဘုရားတည်ကျောက်စာ၊ သမိုင်းမော်ကွန်းများကို ရေးပေးတန်ရေးပေးရလေသည်။

ဝမ်းရေးဆောင်ရွက်ရာက အခွင့်သင့်သလို အထက်အညာသို့ သူပြန် ပြန်တက်၍ လိုရာရှာရလေသည်။ ၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင် တွင်းသင်းမင်းကြီး ဦးထွန်းညို၏တူတော်သူ ဦးပေါဆယ်နှင့် သံချိုဆရာ ဦးကျော်လှတို့ကို တွေ့ဆုံလိုသဖြင့် မောင်းထောင်ကြီးရွာသို့ သူရောက်လေသည်။ ရွာတွင်

ဦးပေါဆယ်ကိုတွေ့ရ၍ စိန္တကျော်သူဦးဩ၏ ဗဒုံမြို့နယ်နိမိတ်အကြောင်း ရတုကိုဖတ်ရလေသည်။ သို့သော် ဦးကျော်လှကိုကား သူမတွေ့။ ထိုရွာနှင့် ခြောက်မိုင်အကွာရှိ ကျောင်းရွာသို့ လိုက်သွားသည့်အခါမှ တွေ့ရလေတော့သည်။ ဦးကျော်လှကလည်း ကိုဖိုးသိန်း တကူးတကန့် လာရောက်သည်ကို သဘောကျသဖြင့်-

“တော်ပေ ကိုရင်။ ကိုရင်တစ်ယောက်ပဲ ထူးထူးခြားခြား ကျုပ်ထံ ရောက်အောင်လာနိုင်ပေတာ အံ့ဩပါရဲ့၊ ကျေးဇူးတင်ပါရဲ့” ဟု ကျောကိုလက်ဖြင့် သပ်လေသည်။ သံချိုပုဒ်ရေ ၆၀ ကျော်ကိုလည်း ကူးယူခွင့်ပေးလေသည်။ အပြန်တွင်လည်း ကိုဖိုးသိန်းကို အလုံမြို့တိုင်အောင် မိမိ၏ နွားလှည်းဖြင့် လိုက်၍ ပို့လိုက်လေသေးသည်။ ထို့အတူ နောင်နှစ် နောင်နှစ်များတွင်လည်း မုံရွာဘက်၊ ကြေးမုံဘက် သူရောက်ပြန်ကာ လူကြီးသူကြီးများထံမှ နန်းမတော်မယ်နုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ရခဲ့လေသည်။

ရန်ကုန်သို့သူပြန်ရောက်သည့်အခါတွင်ကား သူဆည်းကပ်စရာ၊ မေးမြန်းစရာဆို၍ ဘုန်းကြီး ဦးနာရဒနှင့် ရကန်ဆရာကြွေတို့ ရှိကြသည်။ ဦးနာရဒသည် အင်းစိန်ရွာမကျောင်းဘုန်းကြီးဖြစ်၍ လောကီလောကုတ္တရာ ဗဟုသုတအရာ၌ ကြွယ်ဝလေသည်။ ရကန်ဆရာကြွေမှာမူ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို အင်္ဂလိပ်အသိမ်းတွင် မန္တလေးမှ ရန်ကုန်သို့ဆင်းကာ နေထိုင်သူဖြစ်သည်။ ရတု ရကန် လေးချိုးကြီးအဆိုအပြုတွင် ကျွမ်းကျင်လှပေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များကိုအရင်းခံထား၍ သူမေးရတော့သည်။ အကြောင်းမှာ သူ့ဆရာ ဦးပုတ်နီ၊ အကြီးတော် ဦးသံမှိုတို့ မရှိကြလေတော့ပြီ။ ဦးပုတ်နီက ၁၈၉၅ ခုနှစ်တွင်ဆုံး၍ ဦးသံမှိုက ၁၉၀၄ ခုနှစ်တွင် ဆုံးခဲ့လေသည်။ စပ်မိ၍ဆိုရလျှင် ဦးပုတ်နီအသက်ရှိစဉ်က ခေတ်အလိုက် ရှေ့နေလိုက်ရ၍ ပြောင်ပြောင်ရောင်ရောင်ရှိခဲ့ပါသေး၏။ ဦးသံမှိုမှာမူ မြန်မာပညာသက်သက်ဖြင့် အသက်မွေးသူဖြစ်၍ အနည်းငယ် နွမ်းပါးခဲ့ဟန်တူလေသည်။ သူကွယ်လွန်သည့်အခါတွင်မှ ဘေးဘီကဝိုင်းဝန်းကြသောကြောင့် အသုဘသိုက်သိုက်မြိုက်မြိုက်ဖြစ်ခဲ့ရပေသည်။

*

[၆]

မျက်နှာဖြူ အရာရှိကြီးများ၏ မြန်မာဆရာ

ကိုဖိုးသိန်းသည် ဦးသံမှိုလိုပင် မြန်မာပညာဖြင့် အသက်မွေးသူဖြစ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် သူ့မှာလည်း ချောင်လည်ချည်တစ်ခါ၊ ပြတ်ချည်တစ်လှည့်နေခဲ့ရပေလိမ့်မည်။ သို့သော် ၁၉၀၈ ခုနှစ်မှစ၍ သူ့အဖို့ စားရေးသောက်ရေး အဆင်ပြေစရာဖြစ်လာခဲ့လေသည်။ ထိုနှစ်တွင် သူ့မိတ်ဆွေဖြစ်သူ အင်းစိန်ရှေ့နေ ဦးသူတော်က နယ်ပိုင်ဝန်ထောက် စတူးဝပ်နှင့် သူ့ကို ဆက်သွယ်ပေးခဲ့လေသည်။

စတူးဝပ်သည် အိုင်စီအက်ဝန်ထမ်းထဲမှ ဖြစ်လေသည်။ အိုင်စီအက်အပါအဝင် ထိပ်တန်းအရာရှိများသည်(ထိုအချိန်အထိ)အင်္ဂလိပ်တွေသာ ဖြစ်ကြသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်အရ သူတို့တစ်တွေမှာ မြန်မာစကား၊ မြန်မာစာတတ်ဖို့ လိုလေသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာစာ စာမေးပွဲကို ဖြေကြရမြဲဖြစ်သည်။ စတူးဝပ်မှာမူ ဝတ္တရားရှိ၍သာ မြန်မာစာသင်သည်မဟုတ်။ အဗဒိန်း- တက္ကသိုလ်မှာနေစဉ်ကတည်းက ဂရိနှင့်လက်တင်လို ရှေး

၃။ J.A. Stewart နောင် လန်ဒန်တက္ကသိုလ် မြန်မာစာပါမောက္ခ

မန္တလေးမြို့
၁၇/၁၀/၁၉၅၅

အဖွဲ့ဝင်အဖွဲ့ဝင် ၇ ဦးပါရှိ။ အလုပ်များ
၇၂ ဖြစ်ပြီး ဝါးဖြူ ချိန်ဖြူ ဖြစ်သွား
စစ်ဘက် အလုပ်ဖြင့် မကျိုးအောင် - မကျိုး
မှာ တူးဖော်၍ ၇၂၂၂ ဖြစ်သည်ဟု
အကြောင်းဖြင့် ၇၂၅၅ ဖြစ်သည်။

ကောင်စီဝင် ၈ ယောက် ဟု မဟုတ်။
ကော်မရှင် ချိန်ဖြူ ဘူး၊ ချိန်ဖြူ ချိန်ဖြူ
မျှ ချိန်ဖြူ မကျော် - ဆရာ မျှ ချိန်ဖြူ မျှပါ။
မ မျှ ချိန်ဖြူ ဝါးဖြူ တစ်ယောက် ဟု
လေး ချိန်ဖြူ မျှ

အဖွဲ့ဝင် ၇ ဦးပါရှိ။ အလုပ်များ
၇၂ ဖြစ်ပြီး ဝါးဖြူ ချိန်ဖြူ ဖြစ်သည်။
မကျော် ဝါးဖြူ ချိန်ဖြူ ဝါးဖြူ
၇၂ ဖြစ်ပြီး ဝါးဖြူ ချိန်ဖြူ ဝါးဖြူ
၇၂ ဖြစ်ပြီး ဝါးဖြူ ချိန်ဖြူ ဝါးဖြူ
၇၂ ဖြစ်ပြီး ဝါးဖြူ ချိန်ဖြူ ဝါးဖြူ

အဖွဲ့ဝင်

မြန်မာစာသင်တပည့်ကြီး ဂျေအေ စတီးဝပ်ထံက
ဆရာသိန်းထံ ပေးစာ

ဟောင်းစာပေတို့တွင် သူဝါသနာထုံခဲ့လေသည်။ ယခုလည်း မွန်မြန်မာ
ကျောက်စာ၊ မွန်မြန်မာစာပေ၊ မွန်မြန်မာသမိုင်းတို့ကို လေ့ကျက်ချင်လေ
သည်။ ကိုဖိုးသိန်းသည် စတူးဝပ်ကိုစာပေဗဟုသုတ သင်ပေးရင်း စတူးဝပ်
၏အိမ်တွင် သွားနေလေသည်။ စတူးဝပ်နယ်ပြောင်းသွားသည့်အခါမှ
အခြား အင်္ဂလိပ်အရာရှိများကို ဆက်သင်ရလေသည်။

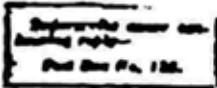
သူသင်ပေးရသူများမှာလည်း အိုင်စီအက်ထဲမှ ပိတ်^၇၊ ဖာနီဗယ်^၈၊ ဒန်း^၉၊
ဆွီသင်းဗင့်^၇၊ ပုလိပ်ဝန်ထမ်းထဲမှ ဂျိမ်း^၈၊ ပညာရေးဝန်ထမ်းထဲ မှ ဖရေဇာဇီ၊
ဒူရွာဇယ်^၉ စသည်ဖြင့် တသိချည်းဖြစ်သည်။ သူ့မှာ ဗဟုသုတကလည်း
ကြွယ်ဝ၊ ဟာသကလေးနှော၍လည်း သင်တတ်ပြတတ်သဖြင့် ဆရာသိန်း၊
ဆရာသိန်းနှင့် အင်္ဂလိပ်များက သူ့ကိုခင်ကြခေါ်ကြသည်။ တစ်ယောက်
သင်ပြီးလျှင် နောက်တစ်ယောက်ထံဆက်၍ ပို့ပေးတတ်လေသည်။
အောက်ပါစာကိုကြည့်ပါလေ။

ဧပြီလ ၁၁ ရက်နေ့

ကျွန်ုပ်ပိတ်သခင် ဆရာသိန်းထံသို့ စာရေးလိုက်သည်။ အကြောင်း
မှာ တစ်နေ့က သရက်မြို့မှာရှိသည့် ကြေးတိုင်ဝန်မင်း မယ်ခင်ဇီ
သခင် စာတစ်စောင်ပေးပါသည်။ ၎င်းစာအတိုင်း ဆရာသိန်း
သရက်မြို့သို့ ဧပြီ လ ၁၅ ရက်နေ့လာလျှင် ၎င်းရက်နေ့မှစ၍
ဆရာသိန်းဟိုမှာထား၍ စာသင်လိမ့်မည်ဟု ရေးပါသည်။ သို့
အတွက် သည်စာရောက်လျှင်ရောက်ခြင်း ဆရာသိန်း သရက်မြို့သို့
သွားလျှင် ကောင်းမည်ဟု ထင်ပါသည်။

၄။ A.J.Page နောင် တရားလွတ်တော် ဝန်ကြီးချုပ်။
၅။ J.S.Fumivall နောင် မြန်မာအစိုးရအတိုင်ပင်ခံ။
၆။ C.W.Dunn နောင် သမဝါယမ မင်းကြီး။
၇။ B.W.Swithinkbank နောင် မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ ဝန်ကြီး၏ အတိုင်ပင်ခံ။
၈။ C.A.James. နောင် ရာဇဝတ်ဝန်ကြီး။
၉။ G Fraser. နောင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် အင်္ဂလိပ်စာပါမောက္ခ။
၁၀။ Duroiselle နောင် ကျောက်စာဝန်။

G.B.C.E.C. - No. 22, Secy. B-274-424

Education Department - No. 1157/19-1 / 116

The Hon'ble Mr. C. M. WEBB, I.C.S.,
Secretary to the Government of Burma

Uya Thein,
101, Church Road, Yangon.

Yangon, the 1st September 1918.

SIR,

In reply to your letter dated the 22nd August 1918, I am directed to say that there are no rules for the study of Burmese History, Mythology, and poetry in the Government High School, Yangon, and that ~~there is~~ no appointment for the teaching of these subjects exists. The Director of Public Instruction, Burma, who was consulted in the matter, has advised that it is not possible at present to create such an appointment in the Government High School, Yangon. I am to say that if such an appointment is created in future your candidature will be considered.

I have the honour to be,

Sir,

Your most obedient servant,

Secretary.

W.S.

ပညာရေးဌာနအတွင်းဝန် စီအမ်ဝက်က ဆရာသိန်းအတွက်
ရန်ကုန်ဟိုက်စကူး၌ အလုပ်မပေါ်သေးကြောင်းပြန်ကြားစာ။

ဘုရားများ၏ဓာတ်ပုံကို တစ်ခုမှ မရိုက်ရသေးပါ။ အချိန်ရှိလျှင်ရိုက်မည်။

ကြေးတိုင်ပိတ်ဝန်က မယ်ခင်ဇီဆိုသူနှင့် ဆက်သွယ်ပေးခြင်းဖြစ်လေသည်။

နောက်စာကြောင်းသဘောကို အနည်းငယ်ရှင်းပြရဦးတော့မည်။ သူ့ကိုလည်း ဆရာသိန်းဟူ၍ စခေါ်လိုက်တော့မည်။ ဆရာသိန်း စာသင်ပေးခဲ့သော အင်္ဂလိပ်အရာရှိများသည် တာဝန်အလျောက် မြို့ရွာအနှံ့ ရောက်ကြလေသည်။ ဤတွင် ဆရာသိန်းက သူစိတ်ဝင်စားသော ရှေးဟောင်းပစ္စည်း၊ ရှေးဟောင်းအချက်အလက်နှင့်စပ်၍ (နယ်ကမိတ်ဆွေသာမက) အင်္ဂလိပ်အရာရှိထံ စာရေးစုံစမ်းတတ်လေသည်။ နယ်ခံ၊ လူခံထံမှ ဘုရားဓာတ်ပုံများလို လိုရာပစ္စည်းများကိုရတတ်သဖြင့် သူ့မှာ အချိန်ကုန်၊ ငွေကုန်သက်သာလေသည်။ အထူးသဖြင့် (တည်ထောင်စဖြစ်သော)မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်းအတွက် အချက်အလက် ကူညီပေးပို့နိုင်သောကြောင့် ကျေးဇူးများပေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်းကို အဘိဓာန်ဆရာ ဦးထွန်းငြိမ်း၊ အိုင်ဒီအက်စတူးဝပ်၊ အိုင်စီအက်ဖာနီဗယ်၊ ဝတ်လုံဦးမေအောင်တို့က ၁၉၁၀ ခုနှစ်ကပင် တည်ထောင်ခဲ့လေသည်။ တည်ထောင်ရန် စိတ်ကူးကိုကား ယိုးဒယားပြည် ဗန်ကောက်မြို့နေ မြန်မာလူမျိုးဖြစ်သူ ဦးအောင်သိန်းထံမှ ရလေသည်။ ထိုစဉ်က ဦးအောင်သိန်းသည် ယိုးဒယားအစိုးရ၏ သစ်တောဝန်ထမ်းဖြစ်လေသည်။ ယိုးဒယား(သုတေသန) အသင်းတွင်လည်း ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူဖြစ်သည်။

ထိုဦးအောင်သိန်းက သူ့ဆရာဟောင်းဖြစ်ခဲ့သူ ဦးထွန်းငြိမ်းထံသို့ ယိုးဒယားအသင်း ဂျာနယ်တစ်စောင်ကို ပို့လိုက်ပါ၏။ ထိုဂျာနယ်သည်လည်း ဦးထွန်းငြိမ်းထံမှတစ်ဆင့် ဖာနီဗယ်လက်ထံသို့ ရောက်ရှိသွားလေသည်။ ထိုအခါ ဖာနီဗယ်တို့တစ်တွေက အကြံရကာ မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်းကို တည်ထောင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ဆရာသိန်းမှာလည်း စတူးဝပ်မျက်နှာနှင့် ထင်ရဲ့။ အသင်းအတွက် စာဟောင်းပေဟောင်း စုဆောင်းရသော အလုပ်ရခဲ့ပြန်သည်။ စတူးဝပ်က

တိုက်တွန်းသဖြင့် မွန်ရာဇဝင်ဆိုင်ရာ ပေပုရပိုက်များကို ပဲခူးဘက် ကတိုး
ကော့နပ်ဘက်သို့ အရှာထွက်ခဲ့ရသေးသည်။ အသင်းဂျာနယ်တွင်လည်း
ရှင်စောပူအကြောင်း၊ ရှေးခေတ်ရန်ကုန်အကြောင်း ဆောင်းပါးများကို
ဝင်ရေးလေသည်။

အမှန်ဆိုလျှင် သူသည် သုတေသနအသင်း ဂျာနယ်လောက်သာမက
သူရိယ၊ မြန်မာ့အလင်းစသော ခေတ်ပေါ်ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်းများတွင်လည်း
မကြာမကြာ ဆောင်းပါးရေးသားလေသည်သာဖြစ်သည်။ မဟာဂီတ ဦးပြုံး
ချို၊ စပယ်ပင်ဝတ္ထုရေးဆရာ ဦးလတ်စသော စာပေသမားများနှင့်လည်း
ဂျာနယ်မဂ္ဂဇင်းထဲမှနေ၍ မကြာခဏ စာပေရေးရာဆွေးနွေးလေ့၊ ငြင်းခုံလေ့
ရှိသည်။ ပေါရာဏဒီပနီကိုလည်း ပထမတွဲ၊ ဒုတိယတွဲခွဲ၍ သူထုတ်ဝေ
ထားသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်နေ့တစ်နေ့ မှတ်စုထုတ်၊ ဆောင်းပါးရေးနှင့်
အလုပ်များနေတတ်လေသည်။

ခက်သည်မှာ သူ့အရွယ်က ၅၀ ကျော်လာပြီ။ အိမ်မှုကိစ္စအရာရာကို
ကိုယ်တိုင်လိုက်ကြည့်ဖို့ စိတ်ပန်းစရာဖြစ်နေသည်။ သို့ဖြင့် ထိုနှစ်များ
အတောအတွင်း ဆရာသိန်းသည် မော်ပီမြို့ ဆိုင်းဆရာကြီး ဆရာချိန်၏
အစ်မ ဒေါ်စိုးကြွယ်ဆိုသူနှင့် အိမ်ထောင်ပြုခဲ့ရလေသည်။

*

[၇]

မြန်မာမှု မြန်မာစာပေ ပြုစုရေးသို့

ဆရာသိန်းမှာ စားအိုးကြီးလာသော်လည်း ဣန္ဒြေမပျက်လှ။ အင်္ဂလိပ် အရာရှိတွေကို မကြာမကြာစာသင်ပေးနေရသည်။ အစိုးရထံမှလည်း ကြားပေါက်အလုပ်များ ရတတ်လေသည်။

၁၉၁၆ခုနှစ်(ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း)တွင် ပညာရေးဌာနက မြန်မာစာညွှန့်ပေါင်း စုဆောင်းရေး အကြံပေးဘုတ်အဖွဲ့တစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းခဲ့လေသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဗြိတိသျှ အင်ပိုင်ရာ(လက်နက်နိုင်ငံတော်)အပေါ် ကျောင်းသားများ သစ္စာစောင့်သိ စိတ်ပွားများစေရန်အတွက် သင့်လျော်သော မြန်မာစာကို စုဆောင်းပြဋ္ဌာန်းပေးရန်ဖြစ်သည်။

စုဆောင်းတည်းဖြတ်ရန် တာဝန်ခံအယ်ဒီတာမှာ အငြိမ်းစား အရေးပိုင် ဦးကျော်ဒွန်းဖြစ်လေသည်။ သို့သော် ဦးကျော်ဒွန်းတစ်ဦးတည်းနှင့် အလုပ်မဖြစ်။ ဤတွင် ဆရာသိန်းအကူအညီလိုလာလေသည်။ ဆရာသိန်းမှာ စာဟောင်းပေဟောင်း အစုအဆောင်းတွင် ပထမတန်းမဟုတ်လား။ တစ်ဖန် အထက်မြန်မာနိုင်ငံဘက်မှ စာပေနဲ့စပ်သူ တစ်ယောက်လည်း လိုသေးသည်။ မန္တလေးက ဆရာဦးသန့်ဇင်တို့ကို လက်ထောက်အယ်ဒီ

41, Park Road.

Rangoon.

29/4/18.

I have known Saya Thein for over a year. He has been teaching me Burmese and introducing me to the history and archaeology of Burma. He is an excellent teacher, and has a great store of information which is extremely useful for anyone who wishes to study Burma and the Burmese. He has written many valuable articles for the Burma Research Society's Journal. His pawrana dictionary is, I believe, a standard work. His keenness and enthusiasm in research are entirely admirable. He is preserved from many of the futilities of other Burmese Scholars by his keen sense of humour, which also makes his lessons very entertaining. He has some curious whims and fancies which are simply evidences of an attractive personality.

I recommend him heartily to anyone who wishes the help of a Burmese Scholar in studying the language, literature, history, or archaeology of the country.

Sd/- W. G. Fraser, I. E. S.

တပည့်ကြီး ဒဗျူ ဂျီဖရေဇာ၏ ဆရာသိန်းအတွက် ထောက်ခံစာ။

တာများအဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့လေသည်။

သို့ဖြင့် ဘုတ်အဖွဲ့သည် ပထမငါးလအတွင်း ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်း စာစုဆောင်းခဲ့ပါ၏။ ထိုစာများမှာ ဘုန်းတော်ဘွဲ့စာမျိုး၊ မင်းတို့ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်ပုံပြစာမျိုး၊ သစ္စာစောင့်သိပုံပြစာမျိုးများသာ ဖြစ်နေရာ နယ်ကျဉ်း နေလေသည်။ ကျောင်းသားများ၏ အကြိုက် တွေ့ချင်မှလည်း တွေ့လိမ့် မည်။ ထိုအခါ စာစုချင်းစု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြစ်အောင် ပုဂံခေတ်မှ ရတနာပုံခေတ်နောက်ပိုင်းခေတ်အထိ အပိုင်းငါးပိုင်းခွဲ၍ ကျောက်စာ၊ ပြဇာတ်၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ရာဇဝင်၊ စကားပြေ၊ ဝတ္ထုတို့မှ စာညွန့်မှန်သမျှ ကို ရွေးထုတ်ပြုစုရန် ဘုတ်အဖွဲ့ ဆုံးဖြတ်လေသည်။

တစ်ဖန် စာမူကို လက်ရှိပုံနှိပ်စာ၊ ပေစာတို့သာမက ဘုန်းကြီးကျောင်း များတွင်လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ပိုင်စုဆောင်းထားသူများထံမှလည်းကောင်း ရှာဖွေစုဆောင်းရန်လည်း စီမံရပြန်လေသည်။ ထိုအခါ ဆရာသိန်းတို့မှာ ပညာမင်းကြီးရုံးတွင် စာတည်းဖြတ်နေကြရသည်သာမကသေး နယ်သို့ ထွက်၍ ထွက်၍ စာစုဆောင်းကြလေသေးသည်။

ထိုအလုပ်သည် ၁၉၁၇ ခုနှစ်ကုန်အထိ ကြာလေသည်။ ထိုအလုပ်ရပ် သိမ်းအသွားတွင် ဒုတိယပညာမင်းကြီး မစ္စတာဂိုက်က”ပညာရေးဌာန စာစစ်စာပြင်ဘက်တွင် တစ်လ ၈၀ စား ပါဠိဆရာတစ်နေရာရှိသည်။ ထိုနေရာဝင်လုပ်ပါဟု ဆရာသိန်းကိုပြောလေသည်။

ဂိုက်နှင့်ဆရာသိန်းဆက်သွယ်မိခဲ့ပုံမှာ ဤသို့ဖြစ်လေသည်။ ဂိုက်သည် နေ့လယ် အားလပ်ချိန်တွင် ဆရာသိန်းတို့ အခန်းသို့လာ၍ စကားပြော တတ်သည်။ စာနှင့်ပတ်သက်၍ မသိသည်ကိုလည်း မေးတတ်လေသည်။ ရေးပြီးသား မြန်မာပါဠိစာတွေကိုလည်း အဓိပ္ပာယ်ကောင်းအောင် ပြင်ခိုင်း တတ်လေသည်။ တစ်စတစ်စနှင့် သူသည် ဆရာသိန်းကိုခင်လာ၊ အထင် ကြီးလာသောကြောင့် ပါဠိဆရာအလုပ်ကို ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

တစ်လ ၈၀ စား ပါဠိဆရာအလုပ်သည် မဆိုး။ လူပြန်တော်များ သွားရည်ယိုစရာ အလုပ်ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် ဆရာသိန်းက ထိုအလုပ်

Office of the Director of
Agriculture.

Rangoon, the 23th March 1923.

Saya Thein is a very worthy old gentleman who has a reputation for teaching Burmese-As an Akyosaung he has done good work I understand in Cooperation: I came across some of his work while I was Joint Registrar in 1919-20. He is a very pleasant man to deal with.

3d/- J. Clague.

Office of the
Registrar, Co-operative Societies,
Burma,

Rangoon, the 18th May 1923.

Saya Thein has been known to me for several years. He is a well known Burmese writer who contributes articles to the Burma Research Journal. He has travelled as an unofficial organizer of Cooperative Societies and has had his travelling expenses paid by the Cooperative Societies Department.

I believe him to be a man of good character and industry.

5d/- C. W. Dunn,
18-9-23.

တပည့်ကြီးများဖြစ်သော ဂျေကလော့နှင့် စီဒဗျူဒန်းတို့၏
ဆရာသိန်းအတွက် ထောက်ခံစာနှစ်စောင်

ကို လက်မခံခဲ့။ အလုပ်ကိုဖြစ်အောင် လုပ်နိုင်ပါသော်လည်း သူ့မှာ ငယ်ငယ်က ပါဠိစနစ်တကျမသင်ခဲ့ရ၍ မလုပ်လိုပါ။ မြန်မာဘာသာဘက်က အလုပ်မျိုးကိုသာ လိုချင်ပါသည်ဟု ဆရာသိန်းက ပြန်ပြောခဲ့လေသည်။ ပညာရေးဌာနတွင် ဆရာသိန်းလိုချင်သော မြန်မာဘက်က အလုပ်မျိုးကား မရှိပါလေ။ ကျောင်းများတွင်လည်း မြန်မာဘာသာ သက်သက်ကို သင်ပြရန် ဆရာအလုပ်ဟူ၍ မရှိ။

ကိစ္စမရှိပါ။ များမကြာမီ သူ့အတွက်နေရာကျလာသည်မှာ သူ စာသင်ပေးခဲ့ဖူးသော ဒန်းနှင့်ကလပ်^၁ ဆိုသူတို့သည် သမဝါယမဘက်တွင် မင်းကြီးနှင့်တွဲဖက်မင်းကြီးဟူ၍ ဖြစ်လာခဲ့ခြင်းပင်။ အစိုးရက သမဝါယမလုပ်ငန်းငွေစုငွေချေးလုပ်ငန်းကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြစ်စေချင်လေသည်။ သို့ဖြင့် ဆရာသိန်းကို အင်းစိန်နှင့် ဟံသာဝတီစီရင်စုများ အတွက် ဝါဒဖြန့်ချိရန် အကျိုးဆောင်တရားဟောဆရာခန့်လေသည်။ ခရီးစရိတ်ကို ဌာနက ထုတ်ပေးလေသည်။ သည်လိုအလုပ်မျိုးလုပ်လိုက်၊ အင်္ဂလိပ်စာတွေ သင်ပေးလိုက်၊ ရပ်ရေးရွာမှု ဆောင်ရွက်လိုက်နှင့် ဆရာသိန်းသည် နှစ်အတော်ကြာလုပ်နေခဲ့ဟန်တူလေသည်။ သို့သော် ထိုနှစ်များတွင် သူခိုင်ခိုင်မာမာစာအုပ်များ ထုတ်ဖြစ်လာသည်။ ၁၉၂၃ ခုနှစ်တွင် “ဒွန်းစက္ကားနှင့် မင်းသမီးညားပုံ” ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၉၂၆ ခုနှစ်တွင် “ပါးစပ်ရာဇဝင်”၊ ပထမတွဲစာအုပ်ကိုလည်းကောင်း သူထုတ်လေသည်။

ထိုစာအုပ်နှစ်အုပ်စလုံးသည် ယခင်က ထုတ်ဝေခဲ့သော ပေါရာဏဒီပနီနှင့်မတူ။ ပုံဝတ္ထုများ ဖြစ်ကြလေသည်။ “ဒွန်းစက္ကားနှင့် မင်းသမီးညားပုံ” ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းသည် ပြစ်မှုတစ်ခုကြောင့် ပညာရှိ ယောက်ျားပျိုတစ်ဦးမှာ ဒွန်းစက္ကား ယာယီလုပ်နေရပုံ၊ ထိုဒွန်းစက္ကား၏ စကားလေးလုံးကြောင့် သက်ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များ၏ဘဝတွင် အကျိုးကျေးဇူးများခဲ့ရပုံ အကြောင်း ဖြစ်လေသည်။ ဇာတ်လမ်းသည် ရှေးလူကြီးသူမများပြောလေ့ရှိကြသော ရှောင်စရာ၊ ဆောင်စရာ နီတိပုံပြင်အမျိုးအစားမျိုးပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ရေးပုံမှာ ရှင်းလင်း၍ မြန်မာပီသလှသည်။ စာလုံးပေါင်းကိုလည်း ရှေးမူ

အတိုင်းထားလေသည်။

“ပါးစပ်ရာဇဝင် ပထမတွဲ”မှာမူ ဘိုးတော်မင်းတရားနှင့် ဝန်ကြီး အတွင်းဝန်များ ၊ ရောင်းရင်းဖက်များအကြောင်းကိုဖော်ပြသော စာအုပ် ဖြစ်လေသည်။ စာအုပ်ပါအကြောင်းအရာကို ညောင်ပင်သာဦးပုည၏ နှုတ် ပြောစကား၊ ဘုံကျော်ဆရာတော်၏မှတ်စုစသည်တို့ဖြင့် ဆရာသိန်းက အခြေတည်၍ ရေးသားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရေးပုံမှာ သွက်လည်းသွက်၍ ဟာသလည်းရှိသည်။ အကြောင်းအရာမှန်သည်၊ မမှန်သည် အပထား ဖတ်ရကွင်းကွင်းကွက်ကွက်ရှိလေသည်။

ဤတွင် ကျမ်းပြုဆရာ ဆရာသိန်းကိုယ်တိုင်က

“ပညာရှိတို့ မိန့်ဆိုသည်ကို နာခံမှတ်သားရဖူးသည်ကား-

- ၁။ ကမည်းကျောက်စာ ရာဇဝင်ကား ရှေးရှေးကြီးက သုံးသော စကား အတိုင်း ကရိယာအပိုနည်းလျက် ရှေးသုံးအက္ခရာတို့နှင့်သာ တိတိ ကျကျ ရေးသားကြပေကြောင်း။
- ၂။ မင်း၏အမိန့်တော်နှင့် ရေးသားရသော ရာဇဝင်ကား အမှန်နည်း သည်။ အကြားများသည်။ အချိုးအမြောက်များသည်။ မင်း၏ အလိုတော် ကျအတိုင်း ရေးသားကြပေကြောင်း။
- ၃။ ဇာတ်ရာဇဝင်ကား အလွမ်းအဆွေးများပေကြောင်း။
- ၄။ ပါးစပ်ရာဇဝင်ကား ရာဇဝင်၌ပါသည်ထက် အကားအားကြီးပေ ကြောင်း။

ဟူ၍ ပညာရှိကြီးတို့ မိန့်ဆိုသည်ကို နာခံမှတ်သားရဖူးသည်” ။ ဟူ၍ စကား ပျိုးခဲ့လေသည်။ “ပါးစပ်ရာဇဝင်” စာအုပ်ကိုဖတ်ရသော သူရိယ သတင်းစာ တိုက်အယ်ဒီတာ(နောင်သူကြီး ဂေဇက်အယ်ဒီတာ)ဦးခင်မောင်ကလည်း ဤစာအုပ်တွင် မင်းမိန့်နှင့်ရေးသော ရာဇဝင်အဖြစ်အပျက်မျိုးမပါ၊ ရာဇဝင် တွင်မထည့်သော လူကြီးသူမများ အစဉ်အလာအရ ပြောဆိုခဲ့ကြသော အဖြစ် အပျက်တွေပါသည်။ စာအုပ်လာ ဘိုးတော်မင်းတရားနှင့် သူဝန်များ၊ သူ ရောင်းရင်းဖက်များ ပြောဆိုပြုမူပုံမှာ သူတို့အသက်ရှိစဉ်ကအတိုင်း ပြောဆို ပြုမူပုံပေါ်သည်။ သဘာဝယုတ္တိရှိသည်ဟူ၍ ချီးကျူးခဲ့လေသည်။ (နောက် ဆက်တွဲတွင်ရှု)

“ပါးစပ်ရာဇဝင်” စာအုပ်သည်လည်း အစိုးရကျောင်းသုံးဖြစ်လာခဲ့လေသည်။ ဤသည် ကောင်းသောလက္ခဏာတစ်ရပ်ပင်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရအခါက မြန်မာစာ၊ မြန်မာမှုသည် ပညာရေးဌာန၏ ထိထိရောက်ရောက် အားပေးခြင်းမခံရ။ လောင်းရိပ်မိနေခဲ့လေသည်။ ထို့နောက် ၁၉၂၀-ပြည့်နှစ်တွင် ကောလိပ်သပိတ်မှောက် ကိစ္စကြီးဖြစ်ပြီး၊ အမျိုးသားကျောင်းများ ပေါ်လာသည်။ (တည်စ) တက္ကသိုလ်တွင် မြန်မာစာဂုဏ်ထူးတန်း ဖွင့်လာခဲ့ရာ မြန်မာစာပေ၊ မြန်မာလေ့လာရေးသည် အရှိန်ရလာခဲ့လေသည်။ ဆရာသိန်း၏ “ပါးစပ်ရာဇဝင် ပထမတွဲ”သည်လည်း ထိုအချိန်တွင် ပါခဲ့လေတော့သည်။

*

ဆရာသိန်း၏ရုပ်သွင်နှင့် သူ့မလေ့

ထိုအခါ ဆရာသိန်း အားတက်မိလေသည်။ စာကိုလည်း ဆက်ရေး ပါ၏။ “ပါးစပ်ရာဇဝင် ဒုတိယတွဲ” ထုတ်ဝေပြန်ပါသည်။

ထိုစာအုပ်သည် နန်းမတော်မယ်နုနှင့် သူ့ခေတ်အကြောင်းကို ရေးပြ သော စာအုပ်ဖြစ်လေသည်။ ပထမတွဲလောက် မကောင်း။ ဆောင်းပါးရှည် လည်းမက၊ ဇာတ်လမ်းသဘောလည်း မကျဖြစ်နေသည်။ သို့သော် ဆရာ သိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသန အသင်းလုပ်ထုံးနှင့် နီးစပ်လာ၍ထင်ရဲ့၊ နန်းမတော်မယ်နုအကြောင်းကို စိစစ်ဝေဖန်ပုံမှာ နည်းစနစ်ကျလေသည်။ သူသည် သူ့စာအုပ်ကို ပါးစပ်ရာဇဝင်ဟုသာ လွယ်လွယ်အမည် မှည့်ထား သည်။

တကယ်ဆိုလျှင် လူကြီးသူမတွေထံမှ ရောက်တတ်ရာရာ ကြားသမျှ ကို ကျောက်စာထွက်၊ ကျမ်းဂန်ထွက် အချက်အလက်တွေနှင့်ရော အခြား သုတေသီများ၏ တင်ပြချက်တွေနှင့်ပါ နှိုင်းယှဉ်ထားသည်ဖြစ်ရာ အားရ လောက်ပေသည်။

ဆရာသိန်း၏ ဩဇာသည် စာဖတ်ပရိသတ်ထဲတွင် တစ်စတစ်စပျံ့နှံ့ လာခဲ့လေသည်။ သူ့စာကိုဖတ်ရင်း သူ့ကိုကြည်ညိုလာကြသူများလည်း

အပုံပင်ဖြစ်သည်။ သူ့ကို တွေ့လိုသူများလည်း လူကြီးသာမက၊ လူငယ်တွေလည်း ပါဝင်လေသည်။ ကိုယ်တိုင် တွေ့ကြသူများကလည်း သူ၏ ထူးခြားသော စရိုက်သဘာဝကို တစိုးတစိမြင်တွေ့ကြရသည်။

ပမာအားဖြင့် စာရေးဆရာ ဇေယျ၏ ကိုယ်တွေ့ကို ပြန်ပြောရင်းရေးရဦးမည်။ ဇေယျသည် ပြည်-ဇီးကုန်းဘက်မှ ရန်ကုန်သို့ရောက်လာကတည်းက ဆရာသိန်း၏စာများကို သတင်းစာဂျာနယ်များတွင် ဖတ်လာခဲ့သူဖြစ်လေသည်။ အထူးသဖြင့် သူစာသင်ခဲ့ရာ ပြည်-သရေခေတ္တရာဆိုင်ရာ အတိုင်းအတာ ရှေးဟောင်းအမှတ်အသားများအကြောင်းကို ဆရာသိန်း၏ ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်တွင် ဖတ်ရသောအခါ ပို၍ စိတ်ဝင်စားလာလေသည်။

သူသည် သူရိယ သတင်းစာတိုက်မှ ဦးခင်မောင်နှင့် ရံဖန်ရံခါ တွေ့တွေ့နေရသည်။ တစ်နေ့သ၌ ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်ပေးရန်ဟု ဦးခင်မောင်၏ အခန်းသို့ သူဝင်သွားလေသည်။ အခန်းထဲတွင် ဦးခင်မောင်ကိုသာ မဟုတ်၊ အခြားပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်ကိုလည်း သူမြင်ရပါလေသည်။ သူမြင်ရပုံမှာ လည်း ထူးလှပေသည်။

လူပုံပန်းမှာ ပိန်ပိန်ရှည်ရှည်၊ မျက်နှာပေါက်ပေါ်ပေါ်၊ ပါးချိုင့်ချိုင့်ဖြစ်လေသည်။ ခေါင်းတွင် ကွမ်းသီးလုံးခန့် သျှောင်ကလေးကို ပတ်၍ နှစ်စထောင်ခေါင်းပေါင်းဖြူဖော့လုံး ပေါင်းထားသည်။ အင်္ကျီမှာ ပိတ်ဖြူတိုကျပ်ကျပ် ကြယ်သီးစုံတပ်ထားသည်။ ပုဆိုးမှာ ချည်ထည်၊ အနက်စင်းအဖြူခံဖြစ်လေသည်။ မြန်မာဆန်လှသော ပုံသဏ္ဍာန်ပါပေ။

ဇေယျသည် ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင်လျှင်မြင်ချင်း မော်ပီဆရာသိန်းဟူ၍ စိတ်ထဲက ထင်မိလေသည်။ ခုလို ဦးခင်မောင်က မိတ်ဆက်ပေးသည့်အခါ ၌ကား သေချာသွားလေသည်။

သူသည် အားရဝမ်းသာနှင့်-

“ဆရာကြီးခင်ဗျာ၊ ဆရာကြီးရဲ့စာတွေကို ဖတ်ရကတည်းက ကျွန်တော် အင်မတန်မှ ကြည်ညိုပြီးဖြစ်ပါတယ်”ဟု ပြောရင်း လက်အုပ်ချီကန်တော့လေသည်။

ဇေယျမြင်တွေ့ရသည့် ဆရာသိန်း ပုံသဏ္ဍာန်သည် ပရိသတ်က သူ့ကို မြင်စေချင်သော ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်လေသည်။ သူ့မှာ ရှေးမူ ရှေးဟန်ကို အစွဲ

ကြီးလှသည်။ ဇာတ်ရုပ်လေးတွေ ညလုံးပေါက် ကပြနေကြသည်ကို ပြုပြင် ဖို့ အမျိုးသား(ကျောင်း) ပညာဝန် ဦးဖိုးကျားတို့တစ်တွေက ရေးကြ ပြော ကြလျှင် သူက ညလုံးပေါက်ပြခြင်းမှာ အရိုးအစဉ်အရ ဖြစ်သည်။ ညလုံး ပေါက်ပွဲကြည့်၍ မကျန်းမမာဖြစ်ပြီး သေကျေပျက်စီးသည်ဟု မကြားရ ဖူးကြောင်း ပြန်ချေတတ်လေသည်။ ထို့အတူ ရှေးရိုးဓလေ့အတိုင်း နေထိုင် စားသောက်မှုကို သူက စုံစုံမက်မက် ရှိလှသည်။

ကြည့်ပါ။ ဆရာသိန်းသည် အိမ်တွင်နေသည့်အခါ ချည်ဖြူနံ့ငယ်ဝတ် နေတတ်လေသည်။ စားသောက်သည့်အခါတွင်လည်း ယွန်းဒေါင်းလန်း ကြီးတွင် ဟင်းခွက်များကိုထည့်၊ ဒေါင်းလန်းငယ်တွင် ထမင်းထည့်၍ စား တတ်လေသည်။ ရေသောက်ရန်အတွက်မူ အုန်းမှုတ်ကို အချောပြုလုပ်၍ လက်ကိုင်ကြေးကွင်း တပ်ထားသော ရေသောက်ခွက်သုံးလေသည်။

သူအပြင်သို့သွားသည့်အခါ၌လည်း ဇေယျမြင်ခဲ့သည့်အတိုင်း ဝတ်စားဆင်ယင်၍ လွယ်အိတ်တစ်လုံးလွယ်ကာ ထွက်တတ်သည်သာများ လေသည်။

အပြင်သွားသည့်ကိစ္စတွင် ဦးခင်မောင်လို ရန်ကုန်နေ စာပေသမားတွေ၊ တပည့်တပန်းတွေနှင့် တွေ့ဆုံဖို့အရေးလည်း ပါလေသည်။ ရန်ကုန်မြို့ ထဲတွင် (အယ်ဒီတာ) ဦးခင်မောင်၊ ပဲခူးတိုင်းမင်းကြီး ဆွီသင်းဗင့်၊ သူရိယ မဂ္ဂဇင်းအယ်ဒီတာ ဦးသိမ်းမောင်၊ အမျိုးသားပညာဝန် ဦးဖိုးကျားစသူများ ရှိကြသည်။ ထိုသူများမှာ ကိုယ့်ဂုဏ်နှင့်ကိုယ် ထူးခြားကြသူချည်းပင်။

ရန်ကုန်တိုင်းသတင်းစာတွင် “တောသား” ကလောင်အမည်ဖြင့် အင်္ဂလိပ်လို ကြွကြွရွရွကလေး ဆောင်းပါးရေးတတ်သူမှာ ဦးခင်မောင်ပင် မဟုတ်လား။

ဆွီသင်းဗင့်မှာမူ အိုက်စီအက်အုပ်ချုပ်ရေးဝန်ထမ်းတွင်(မျက်စိလည် ၍) ရောက်နေရသော်လည်း မူလက စာဘက်တွင် အချွန်အမွန်ဖြစ်ခဲ့ဖူး လေသည်။ ဗိလတ်က နာမည်ကျော် အတ္ထုပ္ပတ္တိရေးဆရာ လစ်တန်စတရယ် ချီ^{၁၃} တို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းတွင် ပါဝင်ခဲ့ဖူးသူလည်း ဖြစ်ပေသည်။

၁၃။ Lytton Strachey.

တစ်ဖန် သူရိယဦးသိမ်းမောင်လို အယ်ဒီတာမျိုးသည် စာပေအရေး အသားအစွမ်းအစရှိသူများကို သိမ်းသွင်းတတ်သည့်နေရာတွင် ပထမတန်း ဟု ဆိုလောက်သည်။

ယခုခေတ်တွင် စာတိုတိုရှင်းရှင်းနှင့် လူစွဲအောင် ရေးတတ်သူ၊ လေ အေးအေးကလေးနှင့် လူကျအောင်ပြောတတ်သူကို ပြပါဆိုလျှင်ကား နာမည်ကျော်အမျိုးသား ပညာဝန်ဦးဖိုးကျားကိုပင် လက်ညှိုးညွှန်ရပေလိမ့် မည်။

သည်လိုပုဂ္ဂိုလ်များထံသို့ တစ်လတစ်ကြိမ်လောက် ဆရာသိန်းသွား တတ်လေသည်။ သူရောက်မည့်ရက်ကိုလည်း ကြိုတင်၍ အကြောင်းကြား တတ်လေသည်။ အကြောင်းကြားပုံမှာ အိမ်ကသူငယ်တစ်ယောက်ကို ရန်ကုန်သို့လွှတ်၍ သူသွားတွေ့မည့်လူများထံသို့ မြန်မာထုံးစံနှင့်အညီ လက်ဖက်တစ်ထုပ်စီ ကမ်းစေခြင်းပင်ဖြစ်လေသည်။

လက်ဖက်ထုပ်ကမ်း၍ သုံးရက်အကြာတွင် ဇေယျမြင်ဖူးသည် အတိုင်းသူဝတ်စား၍ မော်ပီမှရန်ကုန်သို့ ရထားစီးလာလေသည်။ လက်ဖက် ထုပ်ကမ်းထားပြီးသား လူများထံသို့(အိမ်ဖြစ်စေ၊ ရုံးဖြစ်စေ) လူစေ့အောင် ဝင်လေသည်။ ထိုသူများကလည်း သူ့ကိုမျှော်လင့်တောင့်တကြလေသည်။ ဆရာသိန်းထံတွင် သူတို့မေးချင်တာတွေအများကြီးရှိသည်။ သို့ဖြင့် တပည့်တွေကမေး၊ သူကဖြေနှင့် အချိန်ကုန်လေသည်။ ထမင်းဟင်းကို ကြုံရာလူကကျွေးမွေးရလေသည်။ ထို့နောက်မူကား တပည့်တွေက စေတနာရှိသမျှ ဝတ္ထုပစ္စည်း ကန်တော့လိုက်ကြမြဲ ဖြစ်သည်။

*

ဆရာသိန်းကြီး၏ စာပေလက်ရာများ

တပည့်တွေ ကန်တော့ကြသည်ဆိုလျှင်လည်း ကန်တော့စရာပင်။ ဆရာသိန်းမှာ အသက်အရွယ်က အတော်ထောက်လာပြီ။ စာဘက်တွင်လည်း သမ္ဘာရင့်နေပြီ။ သူ၏ အခြားစာ အမျိုးအစားတွေကို ကြည့်ပါလေ။ ထိုစာတွေမှာ-

- ၁။ သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် ဆက်တိုက်ရေးနေသော ဇာတ်သဘင် အကြောင်း၊ ပြဇာတ်စာပေအကြောင်း ဆောင်းပါးများ။
- ၂။ တိုးတက်ရေးမဂ္ဂဇင်းနှင့် ဆယ်သန်းဂျာနယ်များတွင် ရေးနေသော ကြီးပွားရေးလမ်းပြ ဆောင်းပါးများ။
- ၃။ ရန်ကုန်အနီးတစ်ဝိုက်ရှိ ကျိုက်ခေါက်၊ ကျိုက်ကွဲဆံ၊ ကျောက်ဝိုင်း လိုဘုရားသမိုင်းများ။
- ၄။ “အရူးလွယ်အိတ်” စာအုပ်မျိုးတွင် ပါသော မတော်မတဲ့ ကဗျာ အချိုးများ၊ ဉာဏ်စွမ်းပြအဖွဲ့အနွဲ့များ၊ ပြဇာတ်စကားများ။
- ၅။ “ရှေးဖြစ်စာတမ်း”နှင့် “ရှေးဟောင်းရှေးဖြစ်စာတမ်း” လို့ စာအုပ်များ တွင် ပါသောမောင်းထောင်၊ ကျော်အောင်စံထား၊ သဲအင်း၊ မင်းအို၊ ဆုံထား၊ ဘားမဲ့စသော ဆရာတော် ထေရုပ္ပတ္တိများ။
- ၆။ “နှောင်းဖြစ်စာတမ်း” စာအုပ်မျိုးတွင် ပါသောမိဖုရား မမြလေး အကြောင်း၊ မော်ကွန်းအကြောင်း စသော တိုလီမိုလီအကြောင်း

အရာများ။

၇။ “ဝန်ကြီးမှူးကြီးများ”၊ “ပညာရှိကြီးများ” လို စာအုပ်များတွင်ပါသော ယောအတွင်းဝန် ဦးဘိုးလှိုင်၊ ပခန်းမင်းကြီး ဦးရန်ဝေ၊ ဖိုးသူတော် ဦးမင်း၊ လူဦးမင်း၊ ပိဋကတ်တော်အုပ် ဦးယံစသော မှူးမတ်ပညာရှိ အတ္ထုပ္ပတ္တိများ။

၈။ “ဟင်းလေးအိုး” စာအုပ်မျိုးတွင် ပါသော ဆရာသိန်းကိုယ်တိုင်သိ ရှေ့နေထူးအကြောင်း အတ္ထုပ္ပတ္တိများ၊ ဆရာသိန်း တစ်ဆင့်ကြား စေးနဲ့သော ဘုန်းကြီးအကြောင်း၊ ကြွားတတ်သော ကြေးထမ်းကြီး အကြောင်း အတ္ထုပ္ပတ္တိဆောင်းပါးများ။

၉။ ၁၉၃၆-ခုနှစ်ထုတ် “ဘိန်းပုံရာဇာ ကွမ်းပုံကုမ္ဘာ” ပြဇာတ်တွင် ပါသော မှတ်ချက်စာ စသည်ဖြစ်လေသည်။

ထိုစာများတွင် ဗဟုသုတဖြစ်ဖွယ်လည်းပါ၏။ ကမောက်ကမ ရယ်ဖွယ် သက်သက်လည်းပါ၏။ လောကသဘာဝ၊ လူ့သဘာဝဆင်ခြင်စရာတွေ လည်း ပါ၏။

“အရူးလွယ်အိတ်” ဆိုသည့် သူ့စာတစ်အုပ်၏ အမည်အတိုင်း စာမျိုး စုံနေလေသည်။

ထိုစာမျိုးအနက် “ဟင်းလေးအိုး” စာအုပ်ကို သီးခြားထုတ်ဖော်ရေး ရဦးမည်။ ဆရာသိန်းသည် ထိုစာအုပ်မှ ရှေ့နေများကို ကိုယ်တိုင်သိလေ သည်။ အချို့သူများ အကြောင်းကိုကား တစ်ဆင့်ကြားဖူးလေသည်။ ထိုသူ များ၏ စရိုက်သဘာဝကို သူဖော်ပုံမှာ အံ့ဩစရာဖြစ်လေသည်။ မယားငယ် နေတတ်သော ရှေ့နေဦးထွန်းဦး၊ ပျော်ပျော်နေတတ်သော ရှေ့နေဦးပုတ်နီ၊ သူများအလိုက်အထိုက် ပြောတတ်သော ရှေ့နေဦးကြင်ဥ၊ အတင်အစီး မခံတတ်သော ရှေ့နေဦးသာကြွယ်၊ မယားအပေါ် နှုတ်ချိုသော ရှေ့နေ ဦးတူ၊ သားသမီး အိမ်ထောင်အချကောင်းသော ရှေ့နေဦးရေး၊ ကြွားဝါ တတ်သောဘုန်းကြီး၊ မိန်းမနှင့်ရောရောနှောနှောနေတတ်သော ကြာလင် ပန်းကိုယ်တော်၊ ဟိတ်ထုတ်တတ်သော ကြေးထမ်းကြီး ဦးထူး၊ ပဋာစာရီ ဝတ္ထု နားထောင်ချင်သော ဗိုလ်တစ်ယောက် စသည်ဖြင့် သူတို့၏စိတ်နေ စိတ်ထား၊ သူတို့၏လူမှုရေးရာဆောင်ရွက်ပုံ၊ သူတို့၏အားနည်းချက်တို့ကို

သူမျှမျှတတ ကြည့်၍ပုံပေါ်အောင် ရေးခဲ့လေသည်။ ယောနိသောမနသိကာ ရနှင့် ရေးသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါပေ၏။ အရေးအသားမှာလည်း ဟာသကလေး ရောစွက်လျက် အရပ်သံပါလှသည်။

ထိုအချက်ကလေးကို ရှေ့နေဦးကြင်ဥ အကြောင်းစာမှ ထုတ်နုတ်ပြုရ လျှင် ပို၍ပေါ်လွင်လိမ့်မည်။

(ဟံသာဝတီအရေးပိုင်ရုံးမှရှေ့နေ)ဦးကြင်ဥသည် ညောင်တုန်း၌ အမှု လိုက်ရန်အတွက် စာရေးများ၊ စာင်များနှင့်အတူ စက်လှေတစ်ခုတည်း စီးရတတ်လေသည်။ ထိုအခါ စာရေးများနှင့်သူ စကားလက်ဆုံကျလေ သည်။ ကျပုံကို ဆရာသိန်းဖွဲ့ထားသည်မှာ၊

အမိန့်တော်ရမင်း

မောင်

ဖိုးတုတ်ကြံဟာ တယ်ပြီးချိုတယ်လို့ ကျော်ပါတယ်၊ အဟုတ်လား ခင်ဗျာ။

မောင် စာရေးတော်မင်း-ဖိုးတုတ်ကြံကျော်တာ ချိုလို့ ကျော်တာပေါ့ မောင်၊ ၎င်းကြံကို စုပ်လိုက်လျှင် သကာကျနေတယ်မောင်၊ ဒါကြောင့် ကျော်ပေတာပဲ စာရေးတော်မင်း။

ဒါဖြင့် ကြံခင်းရှိသောဆိပ်ကို လှေကပ်၍ ကြံဝယ်စုပ်ရအောင်။ ကောင်းပမောင်-မောင်လိုသလောက် ဝယ်သွားတာပဲ ဆို၍ ကြံဝယ် ပြီး လှေပေါ်တွင် ကြံစုပ်သွားကြလေသည်။

တည်းခိုရုံးထိုင်ရန် ရွာစခန်းသို့ ရောက်ကြသော် ဘုန်းကြီးကျောင်း ဇရပ်မှာ အခွင့်ပန်၍ ရုံးပြုလုပ်တည်းခိုကြလေသည်။ အိပ်ခါနီးသော်၊ အမိန့်တော်ရမင်း။

မောင်-စာရေးတော်မင်း။

ဖိုးတုတ်ကြံကကျော်သာကျော်၊ စုပ်လိုက်တော့ ငန်ငြိငြိနဲ့ပါကလား ဗျာ။

အလားကားကျော်ချင်လို့ ကျော်နေတာမောင်-ရေငန်ထဲပေါက်နေတဲ့ ကြံကပဲ၊ ဘယ်ချိုနိုင်မလဲ မောင်ရဲ့ ဟူ၍ ဖြစ်လေသည်။

*

[၁၀]

ခရမ်းသီးပိန်၊ ဓားတုံးချိန်

ဤသည် ဆရာသိန်းကွယ်လွန်သည့် အချိန်အထိ ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သော စာအုပ်နှင့် ဆောင်းပါးအချို့အဝက် ဖြစ်သည်။ သူဤမျှ ထုတ်ဖြစ်လေသည်မှာလည်း ပဲရော့ဦးဆံနီလို လူမျိုး၏ အားပေးကူညီမှုကြောင့်ဟု ဆိုရလိမ့်မည်။

ဦးဆံနီမှာ ပဲရော့ ရုပ်ရှင်ကုမ္ပဏီပိုင်ရှင်လည်းဖြစ်၊ စာအုပ်ထုတ်ဝေသူလည်း ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် သူကား ထုတ်ဝေသူမည်ကာမတ္တမဟုတ်။ တိုင်းပြည်၌ အကျိုးရှိမည်ထင်သော စာအုပ်ဆိုလျှင် အရှုံးအမြတ် မကြည့်ဘဲ ထုတ်ဝေသူဖြစ်လေသည်။ သူထုတ်သမျှ စာအုပ်များကိုလည်း စာကြည့်ခန်းများသို့ မကြာခဏ လှူဒါန်းတတ်လေသည်။ ဆရာသိန်းသည်လည်း သူ့ နောက်ပိုင်းစာအုပ်များကို ဦးဆံနီ၏ တိုက်မှ အများဆုံးထုတ်ဖြစ်ခဲ့လေသည်။

သို့ဖြင့် ဆရာသိန်းသည် စာပေလောက၌ တစ်သက်ပတ်လုံး ကျင်လည်ခဲ့လေသည်။ ဆရာသိန်း၏ ဘဝကိုလည်း ငြိမ်သက်အေးချမ်းသော ဘဝဟူ၍ ယေဘုယျဆိုရပေလိမ့်မည်။ သို့သော် ဆရာသိန်းသည် တစ်ချိန်

MANING HOUSE,
MELDRICH, LAMBS,
by ROYSTON, HERTS.

၃၁ - ၁ - ၁၉၃၇

အ.ပ. ဆီဒုံးကြီးထံမှ ၁၅၉၀ ခုပြာချိန်အတွက် ၃၇၇၇ ရှေးမှ
သက်သာရရှိပါကြောင်းကို စာအုပ် - "မြန်မာ့ ဘေလ်ထောင်
ဘေလ်ထောင်" - ၅၆ - ၁၇၃၆ မှ ရှေးအစဉ်က ဖွဲ့စည်းခဲ့သော
စာအုပ်၏ သက်သာရရှိပေးနိုင်စေရန် ရရှိပါသည်။

အရာသမား ဘေလ်ထောင် သက်သာရေး အဖွဲ့မှ ဖွဲ့စည်းကြောင်း
စာအုပ်၏ အစပိုင်းတွင် ထပ်မံဖော်ပြထားပြီး ဘေလ်ထောင် စာအုပ်၏
အစပိုင်းတွင် အသက် ၅၅ နှစ် အရွယ်ရှိ ဦးအောင်မြင် ဦးအောင်မြင်
သက်သာရေး အဖွဲ့မှ ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဘေလ်ထောင် အဖွဲ့၏ အဖွဲ့ဝင်
ဝမ်းနည်းပါသည်။ ဦးအောင်မြင် အသက် ၅၅ နှစ် - ပညာရှိက
ပညာမဲ့နှင့် ပညာမဲ့ ဖိတ်ခေါ်ခံရခြင်းများဖြင့် ပညာရှိတို့သည်
စာအုပ် ကောင်းစွာ ရရှိပါသည်။ ဦးအောင်မြင် အရာသမား သက်သာရေး
ပိတ်ဆို့ပေးခြင်း ဖိတ်ခေါ်ခံရခြင်း သက်သာရေးနှင့် ဖိတ်ခေါ်ခံရခြင်း
များ တစ်သက်လုံး ပိတ်ဆို့ခံရပြီး ဘေလ်ထောင် ပိတ်ဆို့ခံရပြီး ပေဇာ
ပို့ပါသည်။

ဦးအောင်မြင် အဖွဲ့မှ ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဘေလ်ထောင် အဖွဲ့ဝင်
ပိတ်ဆို့ခံရခြင်း - စာအုပ်၏ (၆၆) မှ စာအုပ်၏ အစပိုင်းတွင် ဖိတ်ခေါ်ခံရခြင်း
ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

၂၆၆၆၆၆၆၆ ၂၀/၅/၃၇ (၅၆၆၆) C. W. Dunn.
= ၆၆
ဆုတောင်းခြင်း
ပေးကြွေး
၁ - ၇ - ၁၉၃၇

စီဒုံးကြီးထံမှ ယင်း၏ မြန်မာစာအုပ်၊ ဆရာသိန်းထံ ပိတ်ဆို့မှု
ရေးလိုက်သောစာ

တစ်ရံ စိတ်ထိခိုက်စရာကလေးများ ကြုံခဲ့ရပေသေးသည်။

၁၉၃၃-ခုနှစ်ထဲတွင် သူ့အစ်ကို ဦးဖိုးငြိမ်းသည် ကွယ်လွန်ခဲ့လေသည်။ သူတို့ ညီအစ်ကိုအကြောင်းကို နည်းနည်းဆိုရဦးမည်။ သူတို့ညီအစ်ကို တစ်တွေသည် သူ့နည်းနှင့်သူ အစွမ်းအစရှိကြပါပေသည်။ ဦးဖိုးငြိမ်းနှင့် ညီဖြစ်သူ ဦးပန်းဦးတို့နှစ်ဦးစလုံးသည် အောက်ခြေမှ ကြိုးစားခဲ့ကြရာ နောက်ဆုံးတွင် ရှေ့နေရှေ့ရပ်များ ဖြစ်လာခဲ့ကြသည်။

ဦးဖိုးငြိမ်းသည် တံတေးတွင် နေထိုင်၍ ရှေ့နေလိုက်လေသည်။ ရှေ့နေလိုက်ရာမှာ အသက် ၇၆ နှစ်အရွယ်တွင် ကွယ်လွန်ခဲ့ခြင်းဖြစ်လေသည်။ ထိုအသုဘတွင် မိုးအလွန်ရွာ၍လိုက်ပို့သူ မများလှ။ ဆရာသိန်းလို အရင်းအချာဆွေမျိုးများအဖို့ စိတ်အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စရာ ကိစ္စပေ။

နောက်ကိစ္စတစ်ခုကား အရေးကြီးလေသည်။ ဆရာသိန်းသည် မယားဖြစ်သူ ဒေါ်စိုးကြွယ်နှင့် ကွဲခဲ့ရပြန်သည်။ သူသည် ဒေါ်စိုးကြွယ်နှင့် သားနှစ်ယောက် သမီးတစ်ယောက် ရခဲ့ပါ၏။ ထိုသားသမီးများသည် အမေဘက်မှ သဘင်အဆက်အနွယ်ဖြစ်ခဲ့ရာ ဇာတ်သဘင်ကို အထုံဝါသနာကြီးလေသည်။ ဤတွင် ကိစ္စပေါ်လာပုံမှာ ဆရာသိန်းသဘောမတူဘဲ သူတို့အားလုံး သဘင်ထဲရောက်သွားကြခြင်းဖြစ်လေသည်။ ထိုကိစ္စကြောင့် အိမ်တွင် အဆင်မပြေဖြစ်နေရသည်။ ထိုအချိန်အခါတွင် ဆရာသိန်းသည် သူ့အိမ်သားတွေကို ယုံကြည်ကိုးစားခြင်းမရှိတော့ဘဲ အိမ်တွင် ကျွေးမွေးထားသည့် သူ့စိမ်းတစ်ရံဆံကို အားကိုးလာခဲ့လေသည်။ ထိုသူ၏ပယောဂကြောင့် ဆရာသိန်းတို့ အိမ်ထောင်ပြိုကွဲခဲ့ရသည်ဟု အဆိုရှိလေသည်။

ဆရာသိန်းသည်လည်း အိမ်သူမယား မရှိသည့်နောက်တွင်(မော်ပီရွာမရပ်)၊ ပိန္နဲကျောင်းရှေ့ကနေအိမ်၌ပင် ဆက်လက်နေထိုင်ခဲ့ပါ၏။ ညီဖြစ်သူ ဦးပန်းဦးတို့လင်မယား၏ အပြုအစုကိုလည်း ခံ၍နေခဲ့လေသည်။ သူ့မှာ အရင်တုန်းကလို အထိုင်အထ မပေါ့မပါးတော့။ ထို့ပြင် ၁၉၃၇ ခုနှစ် လောက်မှစ၍ စာကိုဖတ်ရာ၊ ရေးရခက်လောက်အောင် မျက်စိမူန်မဲ့လာခဲ့သည်။ အသက်က ၇၅ နှစ်ရှိလာပြီ မဟုတ်လား။ သူစာဖတ်လိုလျှင် ဘေးလူကို ဖတ်ခိုင်းရသည်။ သူစာရေးလိုလျှင် နှုတ်မှရွတ်ပြပြီး ဘေးလူကို ရေးစေရသည်။ သူတစ်ဦးတည်း လုပ်နိုင်သောအလုပ်တစ်ခုသာ

ရှိလေသည်။ ထိုအလုပ်ကား ညနေညနေတွင် ပုတီးစိပ်ခြင်းပင်။ ဆရာသိန်းသည် နေ့ ၁ နာရီနှင့်ညနေ ၆ နာရီအတွင်း ပုတီးစိပ်တတ်လေရာ ပုတီးပတ် ၁၂၅-၁၅၀ ရမှ တန်လေသည်။

ဆရာသိန်းမှာ မျက်စိမူန်မွဲလာပါသော်လည်း စာအလျဉ်ကား မပြတ်ပါပေ။ အထက်တွင် ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဆောင်းပါးတွေ၊ စာအုပ်တွေက ကြိုးကြားကြိုးကြား ထွက်နေသည်။ စာပေမိတ်ဆွေ၊ စာပေတပည့်တပန်းတွေနှင့်လည်း အဆက်အသွယ်ရှိသည်။ သူတို့ကို လက်ခံဆွေးနွေးရန် နံနက် ၁၁ နာရီမှ နေ့ ၁ နာရီအထိ အချိန်အား လုပ်ထားသည်။ ရန်ကုန်ထဲကိုပင် သူ ရံဖန်ရံခါရောက်လာပါလေသည်။ ရန်ကုန်လို နီးနီးနားနားက လူတွေကို မဆိုထားနှင့် ဘိလပ်ပြန်ရောက်နေကြသော ဒန်း၊ ဖာနီဗယ်လို တပည့်တွေနှင့်လည်း သူဆက်သွယ်နေလေသည်သာ ဖြစ်သည်။ ဤသို့ စာပေမိတ်ဆွေ၊ စာပေတပည့်တပန်းတွေနှင့် သူကူးလူးဆက်သွယ်နေခဲ့ သည်မှာလည်း ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်ခါစအထိပင်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်သည်ဆို မြန်မာနိုင်ငံလည်း ထိခိုက်လာတော့သည်။ ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလထဲတွင် ဂျပန်က ရန်ကုန်ကို ဝင်ကြို၏။ အင်္ဂလိပ်တပ်တွေလည်းအထက်ဘက်သို့ ဆုတ်ခွာရပြီ။ ထိုအခါ ဆရာသိန်းတို့တစ်တွေမှာ မော်ပီမှနေ၍ စစ်အခြေအနေကို ရင်တဖိုဖိုနှင့် ကြည့်နေကြရလေသည်။ မော်ပီဘက်သို့လည်း ရန်ကုန်မှလူတွေ ပြေးလာကြသည်။ စစ်ပြေးတွေအထဲတွင် အမျိုးသားပညာဝန် ဦးဖိုးကျားတို့ အိမ်သားတွေလည်းပါခဲ့လေသည်။ ဦးဖိုးကျားသည်သူ့ဇာတိရပ်ရွာ ဟင်္သာတဘက်တွင် စစ်ခိုမည် ကြံရွယ်ပြီး ဒီဇင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့က သူ့ကားကလေးဖြင့် မော်ပီသို့ ရောက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်လေသည်။ ဤသည်ကို ဆရာသိန်းက သဘောမကျ။ စစ်ကြောင်းရှေ့မပြေးရန် ဦးဖိုးကျားကို တားပါလေ၏။ ဦးဖိုးကျားလည်း ဆရာသိန်း၏စကားအတိုင်း မော်ပီတွင် ရပ်နေလေသည်။

သို့သော် ဆရာသိန်းမှာ ဦးဖိုးကျားနှင့် တွေ့ဆုံပြောဆို၍ တစ်ပတ်ပင် မကြာသေး ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်(မြန်မာ ၁၃၀၃ခုနှစ်၊ ပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁ ရက်)ညအချိန်တွင် ရုတ်တရက် ကွယ်လွန်ပါတော့သည်။ တိုင်းပြည် ဘရုတ်ဘရက်ကြားတွင် ဆရာသိန်းကွယ်လွန်သည့် သတင်း

သည် ဝေးဝေးမရောက်။ တစ်စတစ်စနှင့် ဂျပန်ခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးထူထောင်
 ၍ မြို့ထဲရွာထဲတွင် အရောင်းအဝယ်၊ အသွားအလာရှိလာတော့မှ ကြားတန်
 သိတန်သူများ ကြားသိလာကြသည်။ ၁၉၄၂ခုနှစ်။ စက်တင်ဘာလ ၆ ရက်
 တွင်မူကား သူရိယမဂ္ဂဇင်း အယ်ဒီတာဟောင်း ဦးသိမ်းမောင်အမှူးပြုသော
 စာရေးဆရာအသင်းက သင်းလုံးကျွတ်အစည်းအဝေး ပြုလုပ်ပြီးလျှင်
 ဆရာသိန်းကွယ်လွန်သည်ကို ဝမ်းနည်းကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့လေသည်။

*

BY-WAYS OF BURMESE HISTORY
INTRODUCTION
BY U Khin Maung B.A.,M.L.A.,
CORRESPONDING MEMBER OF THE
INDIAN HISTORICAL RECORDS
COMMISSION

No more appropriate title than this- THE BY_ WAYS OF BURMESE HISTORY- can be given to the present work which in Burmese is entitled(tran-slated literally)ORAL HISTORY. Burmese History had always been, in the past written by command of the King, and the historian had to exercise the greatest caution and bestow the most meticulous care, so as not to offend the royal Personage. Hence, Burmese History is more or less a patch-work of fact and fiction, true at times tale-like on occasions but subservient to the main purpose "to delight the King". In order, therefore, to get at the real truth, which underlie events that happened in times now called historical,we must not only rely on records which in Burma are a rarity, but, peep into the pest, through oral traditions and through what fathers tell their sons down the ages, in low whispers of events, that

care not show themselves up in writing that dare not be heard abroad.

The events related in the present work refer to the period of the reign of King Bodawpaya, the Sixth King of the Alaung-paya Dynasty. As is well known, his life as a prince was spent in poor obscurity at Sagaing. The author has lifted a corner of the veil and has shown us the prince and his family, their servants and friends how they lived, moved and had their being. When, however, the prince waded practically through slaughter to the throne, his ride to power lifted his servants among whom the most famous was U Paw U, whose name was destined to become a household word in Burma. In sharpness of retort, quick and ready wit, and a wealth of repartee there are few to equal him.

We see in the present work, King Bodawpaya stripped off the glamour of royalty, a very much human and humane person. And being led as we are through "the BY- Ways of Burmese History" the feeling comes upon one that here is not a place to Linger by the wayside, but move onward and observe things as they are and see things as they are and see things as they should be seen. An interesting and important contribution to Burmese History and one need say no further.

Khin Maung.

1926.

(ပါးစပ်ရာဇဝင်၊ ပထမတွဲ၊ ပထမနှိပ်ခြင်းတွင်ပါသည်။)

*

ရွေးထုတ်စာ စာရင်း

- ဇေယျ ။ “စာပေ အရူးလွယ်အိတ်” ။ စာတွေ့ငါတွေ့။
ရန်ကုန်။
စာပေပေါင်းကူးစာစဉ်။ ၁၉၆၇။ စာ ၂၀၉-၂၁၉။
- ဇော်ဝင်းကျား ။ “ကျွန်တော်သိသော ကျွန်တော့်အဖေ ဦးဖိုးကျား”
ဦးဖိုးကျား၏ မှတ်စုများ ။ ရန်ကုန်။ စာနှိပ်ဝေ၊ ၁၉၆၈။ စာ၁၀-၁၈။
“မော်ပိဆရာသိန်းကြီး” ။ စာဆိုတော်မဂ္ဂဇင်း။
- တွဲ ၁။ မှတ် ၂(ဒီဇင်ဘာ ၁၉၃၅)စာ ၅။
တွဲ ၁။ မှတ် ၃(မတ် ၁၉၃၆)စာ ၁၃-၁၆။
တွဲ ၁။ မှတ် ၄(စက်တင်ဘာ ၁၉၃၆)စာ ၄၆။
တွဲ ၁။ မှတ် ၅(အောက်တိုဘာ ၁၉၃၆)စာ ၃၄-၃၆။
တွဲ ၁။ မှတ် ၆(နိုဝင်ဘာ ၁၉၃၆)စာ ၁၉-၂၀။
တွဲ ၁။ မှတ် ၇(ဒီဇင်ဘာ ၁၉၃၆)စာ ၁၉-၂၂။
တွဲ ၁။ မှတ် ၈(ဇန်နဝါရီ ၁၉၃၇)စာ ၂၁-၂၃။
- ရန်အောင်။ “မော်ပိဆရာသိန်းကြီး” ။ သွေးသောက်။ မှတ် ၅၁ (ဧပြီ
၁၉၅၀)စာ ၅-၈။ ၁၈၉၀-၁၉၀။

လှဖေ(ဦး) “ဦးသူစကား ယုံမှားတတ်တဲ့ စာရေးဆရာကြီး”။
 မဏ္ဍိုင်။ (၁၅ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၅၅)စာ ၅။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ “ခေတ် ခေတ် ခေတ်”။ ဒီးဒုတ်။ တွဲ ၆၂။ မှတ် ၄၀။
 (၂၇ ဇွန် ၁၉၃၆)စာ ၂၈-၂၉။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ နှောင်းဖြစ်စာတမ်း။ ရန်ကုန်၊ အေးအေးစာပေ၊ ၁၉၆၇။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ ပါးစပ်ရာဇဝင်။ ပတွဲနှင့်ဒုတွဲ။ ရန်ကုန်၊ အေးအေး
 စာပေ။ ၁၉၆၇။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ ပေါရာဏဒီပနီ။ စတုတ္ထအကြိမ်။ ပတွဲ။ ရန်ကုန်၊
 ဟံသာဝတီ။ ၁၉၆၁။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ ပေါရာဏဒီပနီ။ ဒုတွဲ။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာဝတီ။ ၁၉၁၃။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ “မှတ်သားချက်”။ ဘိန်းပုံရာဇာ ကွမ်းပုံကုမ္ပဏီပြဇာတ်။
 ရန်ကုန်၊ စာရေးဆရာကလပ်၊ ၁၉၃၆။ စာ ၃-၈။

သိန်း(မော်ပီဆရာ)။ “ရှေးခေတ်ဟောင်း အောက်မေ့ဖွယ်”။ တိုးတက်ရေး။
 မှတ် ၇၂ (စက်တင်ဘာ ၁၉၃၉)စာ ၆၀-၆၂။

ပိ-ပိးနင်း

ပိပိုးနင်း

ပီမိုးနင်း အမှာစာ

ဤစာအုပ်ကို ကျွန်တော်ရေးသားရာတွင် အချက်အလက်များကို ဆိုင်ရာစာအုပ်စာတမ်းများမှလည်းကောင်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်အချို့၏ နှုတ်ပြောစကားမှလည်းကောင်း ယူပါသည်။

၎င်းတို့အနက်

(က) ပီမိုးနင်း၏ ပီမိုးနင်းစာအုပ်

(ဂျာနယ်ကျော် ဦးချစ်မောင်တည်းဖြတ်သည့်မူ)

(ခ) ပီမိုးနင်း၏ ဘာကြောင့် ပီမိုးနင်းဖြစ်ရသနည်း ဆောင်းပါး

(ဂ) ပီမိုးနင်း၏ ညီဖြစ်သူ ဦးလူကား၏ စကား

(ဃ) ပီမိုးနင်း၏ တူဖြစ်သူ ဦးအုန်းခင်၏ စကား

တို့ကို အရင်းခံထား၍ သုံးပါသည်။ အရင်းခံထား၍ သုံးသောအချက်အလက်များအတွက် စာအုပ်ထဲတွင် တမင်အကိုးအကားမပြုပါ။

ကျန်ရှိသော စာအုပ်စာတမ်းများ၊ နှုတ်ပြောစကားများကို အဖြည့်အစွက် သဘောအဖြစ်သုံးပါသည်။ ထိုအချက်အလက်များအတွက် စာအုပ်ထဲတွင် အကိုးအကားပြထားပါသည်။ စာဖတ်သူများ မျက်စိမနောက်ရ

အောင် အကိုးအကားနေရာအတိအကျကို မှတ်စုကဏ္ဍတွင် ပထမပြထားပါသည်။ ကျမ်းကိုးစာရင်းကို ဒုတိယပြထားပါသည်။

ပီမိုးနင်းနှင့် တိုက်ရိုက်ကြီး မပတ်သက်သော အချက်အလက်တို့ကိုမူ တမင် အကိုးအကားမပြတော့ပါ။

ဤစာအုပ်တွင် ပါသည့်အချက်အလက်အချို့သည် ပီမိုးနင်း၏ပီမိုးနင်းစာအုပ်ပါ အချက်အလက်နှင့်မတူ ကွဲပြားနေသည်ကို တွေ့ရပါလိမ့်မည်။

ပမာအားဖြင့် ပီမိုးနင်း၏ ပီမိုးနင်းစာအုပ်တွင် ပီနန်မှ သူပြန်ရောက်လာသည့်အခါ သူ့အမေ ဒေါ်စိန်နုသည် နောက်အိမ်ထောင်ပြုပြီး ဖြစ်နေသလိုလိုရေးထားပါသည်။ ထိုအချက်ကို သူ့ညီ၊ သူ့တူနှင့်ညှိ၍ ကျွန်တော်တစ်မျိုးရေးထားပါသည်။ ထို့အတူ ပီမိုးနင်းက မစိန်တင့်ကို တွေ့ သည့်အခါ ရွယ်တူချင်းလိုလိုဖြစ်ပုံ ရေးထားပါသည်။ ထိုအချက်ကိုလည်း ပို၍တိကျသည်ထင်ရသော အခြားစာအုပ်ဖြင့် ညှိ၍ ပြန်ရေးထားပါသည်။

ပီမိုးနင်းနှင့်စပ်၍ အချို့စာအုပ် စာတမ်းများကို စာကြည့်တိုက်တွင်ရှာ၍မရ။ အပြင်အပ ပုဂ္ဂိုလ်အချို့ထံတွင် ရှာရပါသည်။ အချို့ အချက်အလက်အတွက် နီးစပ်သူများထံ ချဉ်းကပ်ရပါသည်။ သို့ဖြင့် . . .

(က) ပီမိုးနင်းအကြောင်းကိုပြောပြကြသော ဦးလူကား၊ ဦးအုန်းခင်၊ မြန်မာ့အလင်းဦးတင်၊ ကာယဗလ ဦးရှိန်၊ ဆရာ ဇေန၊ ဆရာ ဦးအုန်းလွင်၊ ရှုမဝဦးကျော်တို့ကိုလည်းကောင်း၊

(ခ) ဗရင်ဂျီစာပေဆိုင်ရာ စာကိုရှာပေးသော ဖာသာဗရူနီစိန်ဝင်းကိုလည်းကောင်း၊

(ဂ) မာရီကော်ရယ်လီ၏ အင်းနီးစင့်ဝတ္ထုကို ရှာပေးသော မင်းကျော်ကိုလည်းကောင်း၊

(ဃ) သနားဖွယ်ဝတ္ထုနှင့် လွမ်းဆွတ်သူဝတ္ထုကို ရှာပေးသော တက္ကသိုလ်ဝင်းမွန်ကိုလည်းကောင်း၊

(င) ကျွန်တော့်ကို သုံးဆယ်သို့လိုက်ပို့သော ပါရဂူကိုလည်းကောင်း၊

(စ) စာကြည့်တိုက်မှ စာအထောက်အထား ရှာပေးကြသော (တက္က

သိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်) ဒေါ်ကျော့ကျော့နှင့် (အမျိုးသားစာကြည့်
တိုက်)ဦးကြိုင်လှိုင်တို့ကိုလည်းကောင်း ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြအပ်ပါ
သည်။

*

အပိုင်း ၁ ကျောင်းသားဘဝ

၁။ အပိုင်း ၁။ ကျောင်းသားဘဝ။ ၁။

သုံးဆယ်ဒေသသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုထဲတွင် ခရစ်ယာန် အနည်းစု ထိုးဖောက်ရောနှောနေသော အရပ်ဒေသဖြစ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအဖို့ ကံနှင့် ဒွါရ ဘုန်းကြီးကျောင်းများ၊ ဘုရားစေတီများ ရှိသလို ခရစ်ယာန်များအဖို့ ဗရင်ဂျီ(ရေဖျန်း)ဘုရားရှိခိုးကျောင်းနှင့် ရေနစ်ဘုရားရှိခိုးကျောင်းများ အရန်သင့်ရှိနေလေသည်။ တစ်ဖန် ခရစ်ယာန်များက ပင်ခေတ်ပညာရေးအတွက် အာစီအမ်(ဗရင်ဂျီ/Roman Catholic Mission)စာသင်ကျောင်းနှင့် အေဘီအမ်(ရေနစ်/American Baptist Mission)စာသင်ကျောင်းများကိုလည်း ထူထောင်ထားလေသေးသည်။

သုံးဆယ်မြို့ ရွာမရပ်နေ ဦးရွှေခင်၏မိသားစုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်၍ ဦးသိုက်၏မိသားစုသည် ဗရင်ဂျီ ခရစ်ယာန်ဖြစ်လေသည်။ တစ်ဖန် ဦးရွှေခင်၏သား ကိုရွှေခမ်းနှင့် ဦးသိုက်၏သမီး မစိန်နုတို့သည် အကြင်လင်မယားဖြစ်ကြပြန်သည်။ ကိုရွှေခမ်းနှင့် မစိန်နုတို့၏ သားဦးကား မိုးနှင်း ဖြစ်လေသည်။ သူ့ကို ၁၈၈၃ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၆ ရက်၊ တနင်္လာနေ့တွင် မွေးဖွားခဲ့လေသည်။ ဇာတာအမည်မှာမူ မောင်ကျော်ညွန့်ဖြစ်သည်။ သို့သော် သူမွေးသည့်နံနက် ၉ နာရီအချိန်တွင် သူတို့အရပ်၌ မိုးနှင်းများ

ပိန်းနေအောင် ကျခဲ့သည်ကို အစွဲပြု၍ မိုးနှင်းဟူ၍သာ သူ့ကိုအခေါ်များလေသည်။

မိုးနှင်းသည် အခြားကလေးများနည်းတူ ကျောင်းသွားချင်သူဖြစ်လေသည်။ ကျောင်းသွားချင်သော်လည်း ၁၀ နှစ်သားအရွယ်အထိ သူ့ကျောင်းမရောက်။ အမှန်ဆိုလျှင် ညီဖြစ်သူ မောင်လူကား(Lucas)ပင် သူ့ထက်ဦး၍ ကျောင်းရောက်ခဲ့လေသည်။ သူတို့အဖိုးဖြစ်သူ ဦးသိုက်သည် ရွာမမှာ အာစီအမ်ကျောင်းရှိရာ(သုံးဆယ်မြို့) မကျည်းကုန်းအရပ်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့ပြီးနောက် မြေးလူကားကို ခေါ်ယူ၍ အာစီအမ် ကျောင်းတွင် ထားခဲ့လေသည်။ မိုးနှင်းမှာမူ သူ့အမေနှင့်အတူ အိမ်မှုကိစ္စတွေကို ဝိုင်းဝန်းလုပ်ကိုင်ရင်း အိမ်တွင်နေရလေသည်။

ဖြစ်ပုံမှာ ကိုရွှေခမ်းသည် အိမ်တွင် မရှိတတ်။ သူသည် တပည့်တပန်းတို့ကိုခေါ်၍ တစ်ရွာပြီးတစ်ရွာ ပြောင်းကာ ပန်းထိမ်လုပ်သည်။ ကွမ်းညှပ်လုပ်သည်။ အလုပ်ကျွမ်းကျင်သဖြင့် ရောက်ရာအရပ်တွင်စားရေးသောက်ရေး ပြေလည်ပါ၏။ သို့သော် တစ်ခုရှိသည်။ ကိုရွှေခမ်းတွင် လူပုံက ခပ်နွဲ့နွဲ့၊ ရင်ဘတ်ဆေးမင်နီထိုးနှင့် ထိုးကွင်းဒူးကျနှင့် အင်္ကျီချွတ်ပြီး ပုဆိုးအောက်ပိုင်း ကျိုက်လိုက်သည့်အခါ အလွန်ကြည့်၍လှသူဖြစ်သည်။ အကအခုန် အပျော်အပါးကြိုက်သူဖြစ်သည်။ ရောက်ရာအရပ်တွင် ယောက်ျား၊ မိန်းမ အသိအကျွမ်းပေါများသူဖြစ်သည်။

သို့ဖြစ်ရာ အရပ်တစ်ပါးသို့ သွားလာနေထိုင်တတ်ပြီး မေ့သလောက်ရှိမှ မယားထံသို့ပြန်လာတတ်သည်မှာ သူ့ဝသီပင်ဖြစ်ဟန်တူလေသည်။ တစ်ခါက ဆပ်သွားတော ရွာဘက်သို့သွား၍ အလုပ်လုပ်ခဲ့ရာ တစ်နှစ်ကျော်ကျော်လောက်ရှိမှ အိမ်ပြန်ရောက်ခဲ့လေသည်။ ထိုအခါ မစိန်နုအဖို့ စိတ်ဆင်းရဲရုံမက ကိုယ်လည်းဆင်းရဲရလေသည်။ ထိုဆင်းရဲဒဏ်သည် သားသမီးများအပေါ်သို့ ကျရောက်ပြန်တော့သည်။

မစိန်နုတို့မှာ ရှေးအထက်ကာရီက အိမ်ကြီးရခိုင်နှင့် ငှက်ပျောခြံကြီးထဲတွင် ပျော်ပျော်ကြီးနေခဲ့ကြသည်။ ကိုရွှေခမ်းက ခပ်နွဲ့နွဲ့၊ မျက်နှာသွယ်သွယ်၊ မစိန်နုက ခပ်ပျပ်ပျပ်၊ မျက်နှာဝိုင်းဝိုင်း၊ ရှမ်းစပ်တွေမို့ အသားခပ်ဖြူဖြူနှင့် နှစ်ယောက်တွဲသွားကြသည့်အခါ အိမ်နီးနားချင်းတွေက အိမ်

ရှေ့ထွက်ကြည့်ရလောက်အောင် လိုက်လေသည်။ သားသမီးရလာပြန် သောအခါ ငွေကလည်း ချောင်လည်၊ အဘိုးအဘွားတွေကလည်း ဂရုစိုက် ကြ၍ စိတ်ချမ်းသာစရာပင်။

သို့သော် နောက်ပိုင်း၌ သူတို့ကံဆိုးလေသည်မှာ ဓားပြဒဏ်၊ မီးဘေး ဒဏ် ခံခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ ယခု တစ်ဖန် ကိုရွှေခမ်းထံမှ အထောက်အပံ့ မမှန် ဖြစ်နေပြန်ရာ မစိန်နုသည် တတ်သည့်ပညာဖြင့် ဝင်ငွေထပ်ရှာရလေ သည်။

သူ့မှာ သိုးမွေးခေါင်းစွပ်တို့၊ ခြေအိတ်တို့ ထိုးရသည့်အခါလည်း ရှိသည်။ တစ်ထည် ၅ မူးနှုန်းဖြင့် ဘင်္ဂလီအင်္ကျီချုပ်တန် ချုပ်ရသေးသည်။ ဆီ၊ ကြက်သွန် စသည့်ကုန်သေးများကို ခေါင်းရွက်၍ အရောင်းထွက်ရ ပေါင်းလည်း များလှပြီ။ မိုးနှင်းသည်လည်း သူ့အမေကို တစ်ဖက်တစ်လမ်း မှ ကူညီရလေသည်။

ဘယ်လိုကူရလေသနည်း။ မိုးနှင်းက ၁၀ နှစ်သား၊ သူ့အောက် မောင်လူကား၊ မ(မေရီ)၊ မမေစီ၊ ပြုံးမောင်တို့က ၂နှစ်ကြီး ၂နှစ်ငယ်များဖြစ် ကြလေသည်။ မောင်လူကားမှာ ၅ နှစ်အရွယ်ကတည်းက သူ့အဖိုး ဦးသိုက်ရှိရာသို့ ရောက်နေသည်။ ကျန်ကလေးများကိုမူ မိုးနှင်းက ထိန်းရ ကျောင်းရလေသည်။ ကလေးအနီးကိုလည်း သူပင် သုံးဆယ်ချောင်းဘေး သွား၍ လျှော်ရဖွပ်ရသည်။ ထို့ပြင် မနက်နှင့် ညစာကို ချက်ဖို့ရန် သူ့တာဝန် ပင်ဖြစ်သည်။ အဖိုးအဖွားတို့သည် ရံဖန်ရံခါ အိမ်သို့လာကြသော်လည်း သူတို့အသက်ကြီးကြပြီ။ ထို့ကြောင့် အိမ်မှုကိစ္စတွေကို သူကပင် ဒိုင်ခံ၍ လုပ်ရလေသည်။

အိမ်မှုကိစ္စတွေကို လုပ်ရင်းက အိမ်ခေါင်းရင်းရှိ သူကြီးအိမ်သို့ လာ တတ်ကြသော ဟန်ကောင်းကောင်းနှင့် လူတွေကို သူပြေး ပြေးမြင်မိလေ သည်။ ထိုသူတွေမှာ မြို့အုပ်နှင့် စာရေးစာချီများဖြစ်ကြသည်။ ဝတ်ကောင်း စားလှနှင့် ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသူတွေ အထက်သံ၊ အာဏာသံနှင့် စကားပြော သည်ကိုလည်း သူကြားရတတ်သည်။ ထိုလူသိုက်ကို သူအားကျမိတော့ သည်။ သူတို့တစ်တွေမှာ ခေတ်ပညာတတ်တွေမို့ ဟန်ကျပန်ကျရှိပေ သည်။ သို့သော် သူ့မှာ ကျောင်းမနေရ။ ကျောင်းနေချင်စိတ်ကို အဖော်

အပေါင်းနှင့် ရံဖန်ရံခါကစား၍၊ သူ့အမေထံမှ ပုံတိုပတ်စ နားထောင်၍ ဖြေရလေသည်။

သူသည် အိမ်နီးချင်းဖြစ်သော မဟန်ကို ခေါ်၍ ကစားတတ်လေသည်။ မဟန်သည် သူ့ထက်တစ်နှစ်သာ ကြီးလေရာ ကစား၍ ဘက်ညီလှသည်။ သူတို့သည် ငှက်ပျောခြံထဲတွင်သာ ကစားပျော်ရွှင်ကြသည် မဟုတ်သေး။ ဟိုခြံသည်ခြံလည်၍ ထန်းသီးကောက်၊ မှိုနုတ်နှင့် ပျော်ကြသည်။ မိုးတွင်း အခါ၌ဆိုလျှင် လယ်ပုဇွန်လုံးနှိုက်၊ ငါးဖမ်းနှင့်ပျော်ကြသည်။ ထို့အတူ ညညအချိန်၌ သူ့အမေထံမှ ပုံတိုပတ်စများကို ကြားကြားနေရသည်မှာ လည်းရင်ဖိုစရာ၊ ပျော်စရာပင်။

ဤတွင်ကစားရ၍ ပုံဝတ္ထုနားထောင်ရ၍ ပျော်သည်က တစ်မျိုး၊ စိတ်ဆန္ဒတစ်ခု ရှိနေသည်က တစ်ဖုံဖြစ်လေသည်။ မိုးနှင်းသည် မဟန်နှင့် ကစားသည့်အခါ အိမ်အလုပ် ပင်ပန်းခြင်းဒုက္ခကို မေ့ပျောက်လေသည်။ အမေထံမှ ပုံဝတ္ထုကြားရသည့်အခါ စိတ်ကူးယဉ်လောကသို့ စိတ်ရောက် လေသည်။ သို့သော် ကျောင်းနေချင်စိတ်ကား ဤအကြားမှ ပေါ်လာတတ် သည်အမှန်ပင်။ သူသည် သူ့အမေ မစိန်နုကို ကျောင်းနေချင်ကြောင်း ပူဆာလေတော့သည်။ သူ့အမေထံမှ အဖြေချက်ချင်းမရ။ ၁၀ ရက်လောက် ကြာမှ ကျောင်းထားပါမည်ဟူသော အဖြေကိုရလေသည်။ ဘယ်တော့ ကျောင်းအပ်မည်လဲ။ သူသည်ကျောင်းတက်ရမည့်နေ့ကို စောင့်မျှော်လေ သည်။

သို့စောင့်ရင်း တစ်နေ့တွင် ချောင်းဘက်သို့ မိုးနှင်းသွား၍ အနီးလျှော် လေသည်။ လျှော်အပြီး ရေချိုးရန် ချောင်းထဲ သူခုန်ချသည်။ အခုန်မှား ၍ ရေနက်ပိုင်းရောက်ကာ ရေနစ်လေတော့သည်။ ထိုအခါ သူခေါင်းတွင်း သို့ အတွေးတစ်ခုရုတ်ချည်းဝင်လာလေသည်။ ထိုအတွေးမှာ အခြားမဟုတ်။ ရေနစ်လျှင် သူကျောင်းနေရတော့မည်မဟုတ်ဟူသော အတွေးပင် ဖြစ်လေ သည်။

သူသည် ရေပေါ်ရောက်အောင် တအားခုန်ပါလေ၏။ ကိုယ်ပေါ်လာ သည့်အခါ အသက်ပြင်းပြင်းရှူလေသည်။ တစ်ဖန် ရေပြန်နစ်၍ တအား ခုန်ပြန်သည်။ ဤသို့ ခဏခဏ ခုန်၊ ခဏခဏ အသက်ပြင်းပြင်းရှူနေရာ

က ကံအားလျော်စွာ ရေတိမ်ရာသို့ ခြေထောက်မိလေသည်။ သူသည်
 ကလေးအနီးတွေကို ပိုက်၍ အိမ်သို့ ပြေးလေသည်။ အနီးတွေကို တန်းတွင်
 လှမ်းလေသည်။ ရေနစ်သည်ကို အမေသိမှာကိုကား သူစိုးရိမ်နေသည်။
 အမေ သိလျှင် အစိုးရိမ်လွန်ပြီး ဒေါသဖြစ်ဖြစ်နှင့် သူ့ကို ရိုက်ချင် ရိုက်နေ
 ဦးမည်။ သူသည် အာစီအမ်ကျောင်းကို သတိရလေသည်။ ထိုကျောင်း
 နှင့် တစ်ဝင်းတည်းရှိ အာစီအမ်ဆေးပေးရုံ၌ ဆေးပေးဆရာမ လုပ်နေသူ
 မဆင်သည် သူ့အစ်မဝမ်းကွဲဖြစ်လေသည်။ မိုးနှင်းသည် အိမ်မှ တိတ်တိတ်
 ထွက်၍ မဆင်ဆီ သွားလေသည်။ မဆင်က သူ့ကို အာစီအမ် ကျောင်းအုပ်
 ကြီးဖြစ်သူ ဘုန်းကြီး ပဲရဝါး (Father Felix Perroy) ထံအပ်လေ
 သည်။

*

[၂]

ကျောင်းအုပ်ဘုန်းကြီး ပဲရဝါးထံသို့ မိုးနှင်းရောက်ခဲ့သည်မှာ ကံကောင်း၏။ ဘုန်းကြီး ပဲရဝါးသည် ပြင်သစ်လူမျိုးဖြစ်သည်။ အသက်အရွယ်မှာ မကြီးလှသေး။ ၂၇ နှစ်၊ ၂၈ နှစ်လောက်သာ ရှိလေသည်။ သို့သော် သုံးဆယ်ရှိ အာစီအမ် ယောက်ျားကလေးကျောင်း၊ မိန်းကလေးကျောင်း၊ ဆေးပေးရုံ စသည်များကို ကိုယ်တိုင်ထူထောင်ခဲ့သူဖြစ်ရာ ကျောင်းကြီးပွားရေးကို အလွန်ဂရုစိုက်လေသည်။

ကျောင်းသားကျောင်းသူများ၏ ပညာရေးကို ကြပ်ကြပ် မမ ပြုလေသည်။ မိမိဝါသနာပါသော ပန်းစိုက်သည့်အလုပ်တွင်လည်း မလစ်ဟင်း။

မိုးနှင်းသည် ဖိလစ်(Phillip)ဟူသော ခရစ်ယာန်အမည်ယူကာ ဗရင်ဂျီသာသနာ၏ အစောင့်အရှောက်ကို ခံခဲ့လေသည်။ သူသည် ကျောင်းတွင် ၃ နှစ်ကြာ၏။ ၃ နှစ်အတွင်း ယခင်ကကဲ့သို့ ကလေးထိန်းရ၍ပင်ပန်းခြင်း မျိုးလည်း မရှိခဲ့။ ကျောင်းအားချိန်တွင် ပန်းပင်ရေလောင်း၊ သစ်ပင်စိုက်အလုပ်သာ လုပ်ရသည်။

ထို့ကြောင့် သူ ၄ တန်းအောင်သည့်အခါ ၅ တန်း၊ ၆တန်းသို့ အတန်းဆက်တက်ရန်ကိုလည်း သူမကြံရွယ်။ ကျောင်းထွက်၍ အပြင်အပ၌ လုပ်ကိုင်စားသောက်ရန်ကိုလည်း သူစိတ်မကူး။ ဗရင်ဂျီသာသနာဘောင်သို့

ဝင်ရန်သာ ဆန္ဒရှိလေသည်။ မိုးနှင်းသည် သူ့ဆန္ဒကို ဘုန်းကြီးပဲရဝါးအား ပြောလေသည်။

ဘုန်းကြီး ပဲရဝါးသည်လည်း မိုးနှင်း၏ အလိုဆန္ဒအတိုင်း(သူ့ကို) မော်လမြိုင်ရှိ ရဟန်းဖြစ်သင်ကျောင်း(ငယ်)သို့ ပို့ပေးလေသည်။ မော်လမြိုင်ကျောင်းတွင် အခြေခံသင်တန်းပြီးသည့်အခါ (မလေးကျွန်းဆွယ်) ပီနန်ရှိ ရဟန်းဖြစ်သင်ကျောင်း(ကြီး)(General College) တွင်ဆက်လက် ပညာဆည်းပူးနိုင်လေသည်။

မော်လမြိုင်ရှိ ရဟန်းဖြစ်သင်ကျောင်းသည်(မရမ်းကုန်း) တောင်ခြေ၌ တည်ရှိလေသည်။ ထိုတောင်ခြေ၌ပင် အမေရိကန် နှစ်ခြင်း ခရစ်ယာန်များက အဘီအမ် ယောက်ျားကလေးနှင့် မိန်းကလေးကျောင်းတစ်ကျောင်း ဖွင့်ထားလေသည်။ တောင်ရိုးတစ်လျှောက်တွင်မူ မိုလ်အိမ်များ ဝင်းနှင့်ခြံနှင့်သိုက်သိုက်မြိုက်မြိုက်ရှိလေသည်။ ပန်းသစ်ပင်လည်း ပေါလှသည်။ မရမ်းကုန်းမှ လှမ်းမျှော်ကြည့်မည်ဆိုသော် အရှေ့ဘက်တစ်ခွင်တွင် ညိုညိုမှိုင်းမှိုင်းနှင့် လွမ်းချင့်စရာ တောင်တန်းကြီးများကို မြင်နိုင်လေသည်။

မိုးနှင်းသည်ကျောင်းတွင်တစ်နေ့ကုန် တစ်နေ့ခန်း လက်တင်သဒ္ဒါကို သင်ယူရ၏။ ခရစ်ယာန် သူတော်စင်များ၏အတ္ထုပ္ပတ္တိကို လက်တင်လို ကောင်းကောင်းဖတ်နိုင်လာသည့်အထိ ကြိုးပမ်းရလေသည်။ သူသည် စာဘက်တွင် အလွန်စူးစိုက်လေသည်။ မစူးစိုက်၍လည်း မဖြစ်။ လက်တင်သဒ္ဒါက ယောဂတွေ၊ ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ်တွေ၊ လိင်တွေနှင့် အလွန်သင်ရခက်သည်။ စပ်မိ၍ ရေးရမည်ဆိုလျှင် မော်လမြိုင်တွင် မိုးနှင်းရှိတုန်း သူ့အဖေဆုံးကြောင်း သတင်းရခဲ့လေသည်။ သို့သော် စာကြည့်ပျက်ရလောက်အောင် သူ့မှာစိတ်ထိခိုက်ခြင်းမဖြစ်။

တစ်ခုရှိသည်မှာ ကျောင်းစည်းကမ်းက ကြီးသည့်အဖြစ်ပင်။ ဆရာဘုန်းကြီးမသိဘဲ ကျောင်းအပြင်သို့ ကျောင်းသားများ လွယ်လွယ်ထွက်၍ မရ။ ထို့ကြောင့် မိုးနှင်းတို့မှာ အနေရ ကျဉ်းကြပ်သည်ဟု ဆိုရလိမ့်မည်။ တစ်ခါတစ်ရံ မိုးနှင်းနှင့် အခြားကျောင်းသားများကို အနီးအနားရှိ မိုလ်အိမ်များက ထမင်းဖိတ်ကျွေးသည့်အခါမျိုးတွင် သူတို့လွတ်လပ်ပျော်

ပါးနိုင်ကြသည်။

ထို့အတူ ညနေ ညနေတွင် အဘီအမ်ကျောင်းမှ အသိမိန်းကလေးနှင့် ဆီးဖြူသီးလျှောက်ခူးပြီး မဆလာနှင့် စားရသည့်အခါမျိုးတွင် မိုးနှင်းအဖို့ စိတ်လက် ပေါ့ပေါ့ပါးပါးရှိရပေသည်။ ထို့ကြောင့် မိုးနှင်းသည် စားကြည့် စားပွဲမှ ညို့ညို့၊ မှိုင်းမှိုင်းနှင့်တောင်တန်းတွေဘက် မျှော်ကြည့်ရင်း မိုးကောင်းကင်က ငှက်ကလေးများလို လွတ်လပ်ချင်ပါဘိဟု တစ်ကိုယ်တည်း ဆိုမိလေသည်။ ရံဖန်ရံခါလည်း ရပ်ရွာဘက်သို့ စိတ်ရောက်ကာ သူလွမ်း ဆွတ်မိလေသည်။ အထူးသဖြင့် မဟန်ကို သူသတိရသည်။

တစ်နေ့တွင် ဘုရားရှိခိုးကျောင်း၌ အသက် ၃၀ ရွယ် မိန်းမတစ်ယောက်ကို သူမြင်ရလေသည်။ ထိုမိန်းမသည် မဟန်နှင့်အရွယ်ချင်းသာ ကွာသည်။ ရုပ်ချင်းမူ ဆင်လှပေသည်။ နောက်ရက်များတွင် သူ့ကို မိုးနှင်း သတိတရဖြစ်နေတော့သည်။ တနင်္ဂနွေနေ့များတွင် ဘုရားရှိခိုးကျောင်း တက်တိုင်း ထိုမိန်းမကို မြင်ရနိုးနိုး သူရှာမိကြည့်မိလေသည်။

သို့ဖြင့် အိစတာပွဲတော်နေ့(ယေရှုရှင်ပြန်ထမြောက်ခြင်း အထိမ်းအမှတ် ပွဲတော်နေ့)တွင် မိုးနှင်းသည် ဘုရားရှိခိုးကျောင်း၌ စာဖတ်နေပါ၏။

ထိုစဉ် သူ့အနား တစ်ဦးတစ်ယောက်ဖြတ်လျှောက်သွားသံကိုလည်း ကြားလိုက်ရသည်။ ကာနင်ဂါရေမွေးနဲ့ကိုလည်းရလိုက်လေသည်။ သူမော်အကြည့်တွင် ထိုမိန်းမဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ ပီတိအဟုန် သည်လည်း မိုးနှင်းတစ်ကိုယ်လုံး ပျံ့နှံ့သွားလေသည်။

ဤတွင် မိုးနှင်းအဖို့ စိတ်လှုပ်ရှားမှုသည် ထူးခြားဆန်းပြားသော အသွင်မပေါ်သေး။ မော်လမြိုင်မှ ၃ နှစ်သင်တန်းအပြီး ပီနန်တွင် ကျောင်း ဆက်နေသည့်အခါတွင်မှ ထူးခြားထင်ပေါ်လာလေသည်။ ခံယူနေသော ဘာသာတရားနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်လာလေသည်။ ပီနန်ရောက်နေသည့်အခါ ကာလသည် မိုးနှင်းအသက် ၁၆ နှစ်မှ ၁၉ နှစ် ၂၀ အရွယ်အထိ ကာလ ဖြစ်လေသည်။ ကိုရင်များဝတ်သော သင်တိုင်းအရှည်ကိုလည်း သူဝတ်ဆင် နေရပြီ။

ကျောင်းသင်ဘာသာရပ်များမှာလည်း များလှပေသည်။ လောဂျစ် (ယုတ္တိဗေဒ)၊ ဖီလော်ဆိုဖီ(ဒဿနိကဗေဒ)၊ ဆိုက်ကော်လောဂျီ(စိတ်ပညာ)၊

သာသနာရေးဥပဒေ၊ သိပ္ပံပညာစသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးဖြစ်လေသည်။ ထိုစာများကို အလေးအနက် သင်နေရသည့်အကြားမှ မ-အာရုံသည် ဝင်ဝင်လာတော့သည်။ ခက်လေစွ။ မိန်းမများကို မနောက်ဖြင့်ပင် မပြစ်မှားရဟု ဘာသာတရားက ဟောထားသည်။ ပြစ်မှားမိလျှင် ဗရင်ဂျီဂိုဏ်းဝင်များ သည် ဘုန်းကြီးတစ်ပါးပါးရှေ့တွင် ဝန်ခံ၍ အာပတ်ဖြေရသည်။ မဖြေမီ လျှင် ထာဝရဘုရားသခင်သည် ငရဲသို့ပို့၍ အပြစ်ဒဏ်ခတ်တော့မည်။

ဘုန်းကြီးရဟန်းလောင်းအဖို့ မ အာရုံအစား အခြားအာရုံများရှိမှ တင့်တယ်ပေလိမ့်မည်။ မိုးနှင်းသည် ဘုရားအာရုံပြု၏။ ထို့ပြင် လက်တင် တေးကဗျာများကို တစ်ပုဒ်ပြီးတစ်ပုဒ် စပ်၏။ တေးကဗျာစပ်ဖို့ ဟပ်ဖို့လည်း သူဝါသနာကြီးလေသည်။ ကိုယ့်အတွေး၊ ကိုယ့်စိတ်ကူးကို တေးကဗျာစာလုံးကလေးများဖြစ်အောင် သီကုံးနေရလျှင် အခြားကိစ္စများကို သူသတိမရတတ်။

တစ်ဖန် တေးကဗျာများကို လက်တင်လို စပ်ရုံသာမဟုတ်။ ပုံဝတ္ထုများကို လက်တင်ဘာသာဖြင့် သိုင်းဝိုင်းဖွဲ့နွဲ့၍ သူပြောတတ်လေသည်။ ညညအားလပ်ချိန်တွင် သူ့ထက်ငယ်သော ကျောင်းသားများကို လက်တင်လို ပုံပြောခဲ့ရသည်မှာ အခါခါပင်ဖြစ်လေသည်။

သို့သော် မိုးနှင်းအဖို့ အခြေအနေ ပိုကောင်းမလာ။ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းတက်ရင်း မြို့ထဲသွားရင်း မိန်းမပျို၊ အိုတွေကို သူမြင်တွေ့နေရသည်။ ရှောလမုန်ဘုရင်၏ ဂီတမေဒဏီတွင် ပါသော ချိုးမျက်စိနှင့် ပျိုကညာအဖွဲ့မျိုးသည် သူ့အာရုံထဲသို့ ဝင်လာသည်။ သူဖတ်ခဲ့သော လက်တင်တေးကဗျာများမှ . . .

ပျားရည်ထက်ချိုသော ခွက်များသည်
အဘယ်မှာနည်း
ရန်ဖြစ်ပြီးနောက် အေးချမ်းလျက်
မျက်နှာနီမြန်း၍နေသော
မိန်းကလေးကို နမ်းရခြင်းသည်
ပျားရည်ထက် ချိုပါသည် . . .

ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်ရှိသော စာကြောင်းမျိုးသည် သူ့အာရုံထဲသို့ ဝင်လာသည်။ ထိုအရာများကို သူထုတ်ပယ်ပစ်၍ မရ။ သူ့အပါးတွင် တရစ်ဝဲဝဲသာရှိလေတော့သည်။ အာပတ်ဖြေရပြန်လေပြီ။ မိုးနှင်းသည် ရဟန်းသိက္ခာခံယူ၍ မဖြစ်နိုင်မှန်း တဖြည်းဖြည်း သဘောပေါက်လာလေသည်။ သူသည် အမေ့ထံသို့ စာရေးလေသည်။ ဘုန်းကြီး ပဲရဝါးထံသို့ စာရေးလေသည်။ ထို့နောက် ပညာတစ်ပိုင်းတစ်ပြတ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်လာခဲ့လေသည်။

*

အပိုင်း ၂
ယောင်သုံးဆယ်

[၁]

မြန်မာနိုင်ငံသို့ မိုးနှင်းပြန်ရောက်သော နှစ်သည် ၁၉၀၃ ခုနှစ်ပင် ဖြစ်လေသည်။

ဘုန်းကြီး ပဲရဝါးသည် သူ့အပေါ် သံယောဇဉ်ကြီးပါ၏။ သူ့ကို အာစီအမ်ကျောင်းတွင် ဆရာခန့်လေသည်။ ထို့နောက် ကြို့ပင်ကောက်ရှိ အာစီအမ်ကျောင်းတွင် ဆရာလုပ်ရန် သူ့ကို ပို့လေသည်။ သို့သော် ထိုကျောင်းမှ ဆရာကြီးနှင့် သူမတည့်သဖြင့် သုံးဆယ်သို့ပြန်လာသည်။ သူသည် ဘာအလုပ်ကိုမှ မယ်မယ်ရရ မလုပ်တော့။ လူက ဝန်ပေါ့စိတ်ပေါ့ဖြစ်နေသည်။ သူ့အလုပ်ရှိတုန်းကပဲဖြစ်စေ၊ ယခုလို အလုပ်မရှိသည့်အခါပဲဖြစ်စေ သူ့အမေဆီနေလိုက်၊ အာစီအမ်ကျောင်းတွင်အိပ်လိုက်နှင့် အေးဆေးသက်သာရှိလေသည်။

အာစီအမ်ကျောင်းတွင် သူ့ညီ ကိုလူကားသည် ဆရာဖြစ်လာသည်။ ဘုန်းကြီး ပဲရဝါးသည် သူ့ကိုကျောင်းမြောက်ဘက် အဆောင်အပေါ်ထပ်တွင် ကိုလူကားနှင့်အတူနေဖို့ ခွင့်ပြုထားလေသည်။ ဤသည် မိုးနှင်း၏ အကြိုက်ဖြစ်လေသည်။ ကျောင်းဆောင်၌ အေးအေးဆေးဆေး စာဖတ်နိုင်မည်မဟုတ်လား။ သူ့သိချင်၊ ဖတ်ချင်သော အကြောင်းအရာတွေကလည်း တစ်ပုံချည်းပင်။ ရှေးအခါက သူသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာစာ

စသည်ဖြင့်သာ အကျွမ်းတဝင်ရှိခဲ့ရသည်။ လူ့လောကအကြောင်းလည်း ကောင်းကောင်း မသိ။ ယခု ဟိုဘာသာ အယူဝါဒ၊ သည်ဘာသာ အယူဝါဒ စသည်ဖြင့် တို့တို့တိတိဖတ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဝတ္ထုတွေ၊ တေးကဗျာတွေ လည်း လှိုင်လှိုင်ကြီးဖတ်သည်။

ဖတ်ရုံသာမဟုတ်သေး။ မိုးနှင်းက မြန်မာလို စာရေးချင်လာသည်။ စာရေးနိုင်အောင် အတွေးရှိရုံနှင့် မပြီး။ မြန်မာဝေါဟာရ အသုံးအနှုန်းတွေ နှင့် ယဉ်ပါးနေဖို့လိုလေသည်။ ရိုးရာမြန်မာစာပေနယ်ပယ်သည် ကျဉ်း မြောင်းသည်မှန်စေဦး။ ဣန္ဒာဝံသဇာတ်စာအုပ်လို၊ ဦးပုည တရားစာအုပ် လို၊ စောဖေစောမေ ပြဇာတ်စာအုပ်လို အဆင့်အတန်းမီစာမျိုးကို ဖတ်ထား ဖူးလျှင် ပို၍ကောင်းသည်။ သို့သော် မိုးနှင်းတွင် မြန်မာစာအခြေခံကား နည်းနေသေးသည်။ သူ့မြန်မာစာ အခြေခံသည် သုံးဆယ်အာစီအမ်ကျောင်း တုန်းကရခဲ့သည့် အခြေခံသာဖြစ်ပေသည်။ မော်လမြိုင်နှင့် ပီနန်တွင် နေပြန်သောအခါ မြန်မာစာနှင့်တွေ့ထိခဲ့ခြင်းမရှိ။ ထိုအခါကာလတွင် လက်တင်ဘာသာဖြင့်သာ တေးကဗျာများကို သူရေးခဲ့ဖူးလေသည်။

သူသည် နည်းပေးလမ်းပြ လုပ်နိုင်မည့်ဆရာကို ရှာလေသည်။ ကံ အားလျော်စွာ သူနေသော အာစီအမ်ကျောင်းတွင် ဆရာလုပ်နေသူ ဦးမြို့ ကိုတွေ့ခဲ့လေသည်။ ဦးမြို့သည် ရပ်ရွာအလိုက် ဗဟုသုတများသူဖြစ်ပါ ၏။ ထိုဦးမြို့ထံတွင် လောကုတ္တရာကျမ်းဂန်စာပေမှအစ ကဗျာလင်္ကာ အလယ် ဆေးဝါးပညာအဆုံး မေးမြန်းမှတ်သားရတော့သည်။ ဟုတ်သည်။ ဦးမြို့သည် ဆေးဝါးဘက်၌လည်း ခေါက်မိသူဖြစ်သည်။

ဤအတွင်း မိုးနှင်းအဖို့ ဦးမြို့နှင့် ပို၍ အဆင်ပြေစရာအကြောင်းတစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ မိုးနှင်း၏အမေ မစိန်နုသည် သားမိုးနှင်းနှင့်လူကား တို့ကိုအကြောင်းပြု၍ ကျောင်းလာရင်း ဦးမြို့နှင့်တစ်စတစ်စ ရင်းနှီးခဲ့ လေသည်။ ထို့နောက် ဦးမြို့နှင့် အိမ်ထောင်ပြုလေသည်။ ဦးမြို့သည်လည်း မစိန်နုနှင့်အတူ မကျည်းကုန်းအရပ်တွင် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လေသည်။ နောင်အခါ ကျောင်းဆရာအလုပ်မှထွက်၍ သာယာဝတီမြို့ပိုင်ရုံးတွင်လည်း ဝင်လုပ်သည်။

သို့ဖြင့် မိုးနှင်းသည် ဦးမြို့၏ နှုတ်မှ ထွေထွေရာရာကြားရသည်သာ